

**ANAYASA YAPIM SÜRECİNDE DEVLETİN MÜZAKERECİ ROLÜ ÜZERİNE
AKADEMİSYEN GÖRÜŞÜ***

Academic Opinion on the Negotiating Role of the State in the Constitution-Making Process

Naile ERDEM

Mersin Üniversitesi, erdemnaile1102@gmail.com, Mersin / Türkiye <https://orcid.org/0000-0003-3039-324X>

Mustafa GÖRÜN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mgorun@comu.edu.tr, Çanakkale / Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-9732-6979>

Doi: <https://doi.org/10.33723/rs.1629815>

Erdem, N. & Görün, M. (2025). "Anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolü üzerine akademisyen görüşü". R&S- Research Studies Anatolia Journal, 8(2). 207-252.

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi/ Arrived Date: 30.01.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 19.03.2025

Yayınlanma Tarihi / Published Date: 30.04.2025

* Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda, Prof. Dr. Mustafa Görün danışmanlığında devam eden doktora tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Anayasalar, bir toplumun tabi olduğu yazılı veya yazısız kurallar bütünü olarak hem bireyler arası ilişkileri hem de kamu yönetiminin teorik ve pratik uygulamalarını düzenleyen temel metinlerdir. Kamu yönetimi ise birey ve devlet arasındaki ilişkilere odaklanan ve devletin rolünü merkeze alan bir disiplin olarak anayasa yapım süreçlerinde önemli bir konuma sahiptir.

Bu bağlamda, Türkiye’de devam eden anayasa tartışmalarında, devletin müzakereci bir rol üstlenip üstlenemeyeceği sorusu, bu çalışmanın temel araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, yönetim bilimi ve hukuk (anayasa hukuku) alanlarında uzmanlaşmış 16 akademisyenle nitel araştırma yöntemi çerçevesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler MAXQDA programı kullanılarak analiz edilmiş ve içerik analiziyle gömülü teori deseni doğrultusunda bulgulara ulaşılmıştır. Analiz sonucunda, “aktörler,” “süreçte karşılaşılan güçlükler,” “demokratik değerlerle uyum,” ve “müzakereci rolün güçlendirilmesi” temaları öne çıkmıştır. Bulgular, Türkiye’de anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci bir rol üstlenebilmesinin, katılım, temsil, şeffaflık, hesap verebilirlik, iletişim, erişilebilirlik, kapsayıcılık, eşitlik, hukukun üstünlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi demokratik değerlerle uyumla ve teknolojinin kullanımıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Devletin Müzakereci Rolü, Anayasa Yapım Süreci, Müzakereci Yöntem, Demokratik Değerlerle Uyum, Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi

ABSTRACT

Constitutions are foundational texts, written or unwritten, that regulate both interpersonal relationships and the theoretical and practical applications of public administration. Public administration, as a discipline focusing on the relationship between individuals and the state, places the state's role at its core, making it a crucial component of constitutional drafting processes. In this context, the question of whether the state can assume a negotiating role in Turkey's ongoing constitutional debates forms the primary research focus of this study.

Within the scope of the research, interviews were conducted with 16 academics specializing in political science and public administration, management science, and law (constitutional law) using qualitative research methods. The data obtained from the interviews were analyzed using the MAXQDA software, and findings were presented through content analysis in line with the grounded theory approach.

The analysis revealed themes such as “actors,” “challenges encountered in the process,” “alignment with democratic values,” and “strengthening the negotiating role.” The findings revealed that the state's ability to assume a negotiating role in Turkey's constitutional drafting process is linked to its alignment with democratic values such as participation, representation, transparency, accountability, communication, accessibility, inclusiveness, equality, the rule of law, freedom of thought and expression, as well as the use of technology.

Keywords: Negotiating Role of the State, Constitutional Drafting Process, Negotiation Method, Alignment with Democratic Values, Strengthening the Negotiating Role

GİRİŞ

Devlet, insanlık tarihi boyunca farklı formlarda varlığını sürdürmüştür ve kamu yönetiminin temel unsurlarından biri olmuştur. Tarihin ilk dönemlerinde ahlak ve inanış gibi soyut kavramlarla tanımlanan devlet, zamanla yönetimle ilişkili kurumsal bir yapıya dönüşmüştür. Geleneksel olarak “idare”, “yasama-yürütme erki” ve “iktidar” kavramlarıyla birlikte ele alınan devletin, modern ve post-modern dönemde bu soyut tanımlamadan uzaklaşıp, işlevleri ve rolleri üzerinden tartışıldığı görülmektedir. Bu işlev ve roller genel hatlarıyla; müdahaleci devlet, dümen tutan devlet ve iş birliğine önem veren devlet şeklinde nitelendirilmektedir. Kamu yönetimi devletin üstlendiği bu rol ve işlevler üzerinden çeşitli yaklaşımlar geliştirmiştir. Geleneksel Kamu Yönetimi (GKY) anlayışı, devletin kamu hizmetlerini doğrudan sağlaması ve politika süreçlerinde etkin bir müdahale gücüne sahip olması gerektiğini savunurken; Yeni Kamu İşletmeciliği (New Public Management-NPM) yaklaşımı, piyasa mekanizmasını öncelikle, devletin yalnızca yönlendirici bir rol üstlenmesi gerektiği görüşüyle hareket etmiştir. Buna karşın, Yeni Kamu Hizmeti (YKH) yaklaşımı, kamu hizmetlerinin belirlenmesi ve yürütülmesi sürecinde işbirliğini esas alırken; Yönetişim anlayışı, karar alma süreçlerinde devletin yanı sıra özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK) da aktif katılımını teşvik etmeyi hedeflemiştir. Devletin rolüne dair bu farklı yaklaşımlar, günümüzde özellikle demokratik yönetim ilkeleri çerçevesinde yeniden tartışılmaktadır.

Günümüzde kamu yönetimi gerek kamu politikalarının belirlenmesi gerek bu politikaların yürütülmesi sürecinde katılım, temsil, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi demokratik değerlerle birlikte düşünülmektedir. Bu değerlerin etkisini arttırmaya yoğunlaşan yeni yaklaşımlar ise kamu politikalarının yapım ve uygulanma sürecinden, yasal konuların düzenlenmesine kadar pek çok alanda fikir ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın konusu, Türkiye’de yapılacak yeni bir anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolüdür. Birçok yaklaşımda bahsi geçen

müzakere ve sonunda ortaya koyulan müzakereci yöntem; müzakereci demokrasi ve oydaşma kuramları çerçevesinde ele alınmıştır.

Araştırmanın amacı, kamu yönetiminde giderek daha fazla tartışılan devletin müzakereci rolünün, Türkiye’de yeni bir anayasa yapım sürecinde uygulanabilir olup olmadığını değerlendirmektir. Akademisyenlerin devletin müzakereci rolüne ilişkin görüşlerinin derlenmesiyle Türkiye’de yeni bir anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci bir aktör olarak konumlanıp konumlanamayacağını analiz edilmesi hedeflenmiştir. Elde edilen görüşler doğrultusunda, kamu yönetimi bağlamında devletin müzakereci rolüne ilişkin kapsamlı bir içerik oluşturularak, bu yaklaşımın kuramsal çerçevesinin genişletilmesi ve literatürde ayrı bir kuram olarak değerlendirilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Araştırmanın problem sorusu kamu yönetiminde devletin müzakereci rolü üzerinden şekillendirilmiştir. Türkiye’de gerçekleştirilecek yeni bir anayasa yapımı sürecinde devlet müzakereci bir rol üstlenebilir mi? Bu araştırma sorusu etrafında şekillenen çalışmada şu alt soruların cevapları aranmıştır:

- Akademisyenlerin devletin müzakereci rolü hakkındaki genel görüşleri nedir?
- Devlet farklı paydaşlar arasındaki dengeyi hangi yöntem ve mekanizmalarla sağlayabilir?
- Devletin müzakereci rolü hangi yöntem ve mekanizmalarla güçlendirilebilir?
- Vatandaşların ve STK’ların katılımı nasıl teşvik edilebilir?
- Akademisyenlerin rolü ve sorumluluğu nedir?
- Süreç demokratik ilkelerle nasıl uyumlu hale getirilebilir?
- Türkiye’deki sosyal, siyasi, kültürel farklılıklar bir müzakere sürecine dahil edilebilir mi? Bu nasıl mümkün olabilir?
- Yeni bir anayasa yapım sürecinde şeffaflık ve hesap verebilirlik nasıl sağlanabilir?

- Ülkemizde yapılacak yeni bir anayasanın yapım sürecinde devlet müzakereci bir rol üstlenebilir mi?

Araştırma siyaset bilimi, kamu yönetimi, yönetim bilimi ve anayasa hukuku alanlarında uzman akademisyenlerle gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır. Çalışma kapsamında, yeni bir anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolü üzerine akademik perspektiflerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, ilgili akademisyenlerin anayasa yapım süreci ve yöntemi konusundaki görüşleri, gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Toplanan veriler Maxqda analiz programıyla, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Mülakatlar öncesinde her katılımcıyla birebir görüşmeler yapılarak uzmanlık alanları belirlenmiş ve yalnızca bu alanda yetkin akademisyenlerin araştırmaya dahil edilmesi sağlanmıştır. Bu bağlamda, çalışmaya katılan her akademisyen kendi uzmanlık alanında yetkin ve anayasa konusunda bilgi sahibi kabul edilmektedir.

Araştırmanın varsayımları, akademisyenlerin bilimsel ve nesnel görüşlerine dayandırılmıştır. Çalışmaya katılan akademisyenlerin, devletin müzakereci rolüne ilişkin görüşlerini bilgi ve deneyimlerine dayanarak objektif bir şekilde sundukları kabul edilmektedir. Araştırmada ele alınan müzakereci yöntemlerin, demokratik süreçlerle uyumlu olabileceği ve anayasa yapım sürecinde uygulanabilirliğinin tartışmaya açık olduğu varsayılmaktadır.

Çalışmaya katılan akademisyenlerin çeşitli perspektiflerden sürece katkı sağladığı ve elde edilen verilerin, devletin müzakereci rolüne ilişkin geniş bir çerçeveye sunacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, akademisyenlerin mülakat sırasında sundukları görüşlerin samimi, gönüllü ve kendi akademik yaklaşımlarına dayalı olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmanın önemi kapsamında, çalışmanın kamu yönetimi ve siyaset bilimi literatüründe devletin müzakereci rolü üzerine yapılan tartışmalara katkı sunması beklenmektedir. Çalışma, devletin anayasa yapım sürecinde müzakereci bir rol üstlenmesinin kamu yönetimi açısından nasıl değerlendirilebileceğini incelemektedir. Bu bağlamda, devletin demokratik katılımı teşvik

eden bir aktör olup olamayacağı tartışılmaktadır. Çalışmanın demokratik süreçlere de katkı sunması beklenmektedir. Demokratik değerler, katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda devletin anayasa yapım sürecindeki rolü, müzakereci demokrasi teorisi çerçevesinde yeniden değerlendirilmektedir. Çalışma, anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolüne ilişkin akademik görüşleri derleyerek, politika yapıcılar için bilimsel bir zemin sunmaktadır. Böylece, demokratik süreçlerin güçlendirilmesi noktasında yol gösterici olabilecek öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda araştırma, hem teorik hem de uygulamalı düzeyde katkı sağlamayı hedeflemekte olup, Türkiye’de yeni bir anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolüne dair önemli bir akademik tartışma alanı sunmaktadır.

MÜZAKERECİ YÖNTEM

Müzakere genel olarak, “bir anlaşmaya varmaya çalışan kişiler arasında gerçekleştirilen resmi tartışma” (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2024) şeklinde tanımlanmaktadır. Müzakerenin resmi boyutuna vurgu yapan bir başka tanım ise Collins English Dictionary (2024) tarafından yapılmıştır. Buna göre, “müzakereler, özellikle iş ya da siyaset alanında, farklı amaç veya niyetlere sahip kişilerin anlaşmaya varmaya çalıştıkları resmi tartışmalar” anlamına gelmektedir. En az iki ve daha fazla kişiyle karşılıklı gerçekleştirilen bir süreç olarak tanımlanan müzakere, uzlaşma, tartışma, pazarlık, ikna ve anlaşma unsurlarından meydana gelmektedir (Kızılgöl, 2012: 72; Özeralli, 2015: 137). Müzakere, birden fazla kişiyi ve tarafı içermesi nedeniyle etkileşime dayalı, dinamik ve kişiler arası bir süreç özelliği göstermektedir (Özeralli, 2015: 137). Müzakere üzerine yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde; işletme (Erkuş, 2009), halkla ilişkiler (Çığırı, 2018), uluslararası ilişkiler (Öztürk, 2020), siyaset bilimi ve kamu yönetimi (Aktaş, 2020) gibi pek çok alanda işlenen bir konu olduğu görülebilir. Bu alanlarda gerçekleştirilen çalışmaların müzakereye bir yöntem (müzakereci yöntem) boyutu kazandırdığını söylemek mümkündür.

Müzakereci yaklaşımın teorik temellerini müzakereci demokrasi ve oydaşma teorisi gibi kavramsal çerçevelerden aldığı söylenebilir. Müzakereci demokrasi, vatandaşların toplumsal meseleler hakkında bilgi paylaşımı yaptığı, görüşlerini oluşturduğu ve siyasi süreçlere katıldığı söylemci bir sosyopolitik sistem olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin sistem hakkında bilgi edinmesi ve bu bilginin siyasi tartışmalar yoluyla nitelikli görüşlere dönüşmesi gerektiğini savunur. Kitle iletişim araçlarının geniş erişim imkânı ve gündelik konuşmaların bireylerin tercihlerinde daha bilinçli kararlar almasına olanak tanıdığı gerçeği, müzakereci demokrasinin temel varsayımlarından biridir. Sistemik olarak geliştirilen bir müzakereci mekanizmanın, bireysel ve toplumsal düzeyde daha olumlu sonuçlar doğuracağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, müzakereci demokrasinin uygulanabilirliği ve etkinliği, toplumsal katılımı teşvik eden araçların kalitesine bağlıdır. Müzakereci demokrasiyi açıklamaya odaklanan çeşitli düşünürler bu varsayım ve öngörülerden yola çıkarak teorik bir çerçeve oluşturmaktadır (Sitembölükbaşı, 2005: 145-147).

Müzakereci demokrasinin kuramsal temellerinin Jürgen Habermas'ın "iletişimsel eylem teorisi" ve John Rawls'un "kamusal akıl" anlayışına dayandığı söylenebilir. Habermas, iletişimsel eylem teorisinde, demokratik süreçlerin meşruiyetinin, bireylerin özgürce tartıştığı ve üzerinde uzlaştığı bir kamusal alan aracılığıyla sağlanabileceğini öne sürer. Ona göre, ideal bir iletişim ortamı, tüm bireylerin eşit bir şekilde katılmasını ve rasyonel argümanlar yoluyla bir uzlaşmaya varmasını gerektirir (Habermas, 2021). Seçimle iş başına gelen yöneticilerin karar alma eylemini seçildikten sonra kendisini seçen vatandaşın iradesi dışında gerçekleştirmesini meşruiyet sorunu olarak gören Habermas, radikal demokrasi kuramını besleyen kamusal alan fikrinin geliştiricisi ve müzakereci demokrasi yaklaşımının önemli temsilcilerindendir (Altınkök, 2015: 9). Rawls ise, Siyasi Liberalizm adlı çalışmasında adalet teorisini genişleterek, farklı ahlaki ve dini görüşlere sahip bireylerin, kamusal akıl yoluyla ortak bir temel bulabileceğini ifade etmektedir (Rawls, 2019). Habermas ve Rawls'ün geliştirdiği

kamusal alan ve kamusal akıl teorileri müzakereci yöntemin temel çerçevesinin oluşumuna katkıda bulunmuştur.

Müzakereci yaklaşımın teorik çerçevesini meydana getiren bir diğer kuramın oydaşma teorisi olduğunu ifade etmiştik. Türk Dil Kurumu (2024) bu kavramı “düşünce birliği” şeklinde tanımlamaktadır. Buna dayanarak, bir fikir-düşünce birliği içerisinde olma durumu, iletişim içerisinde bulunan paydaşların karşılıklı rıza halinde olduğunu göstermektedir. Oydaşmayı sağlamak için bir müzakere sürecine girmek gereklidir. Yani oydaşmayı sağlayan mekanizmanın iletişim sürecinde müzakere girişimi olduğunu söylemek mümkündür (Üstakara, 2015: 145). Dryzek (2000: 13-15)'e göre, oydaşma kuramı, farklı çıkar grupları arasındaki uzlaşmayı temel alan bir karar alma yaklaşımıdır. Bu kuram, bireylerin ve grupların kendi çıkarlarından vazgeçmeden ortak bir sonuca ulaşmasını hedefler. Oydaşma, "herkesin kazanması" anlayışına dayanarak tarafların hem bireysel çıkarlarını korumasını hem de toplumsal uzlaşya katkı sağlamasını olanaklı kılar.

Müzakereci yöntem, 20. yüzyılın son çeyreğinde kamu yönetiminde giderek daha fazla önem kazanmış ve yönetişim ile Yeni Kamu Hizmeti (YKH) yaklaşımlarının temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu yöntem, özellikle anayasa yapım süreçleri gibi çok paydaşlı ve karmaşık sorunların çözümünde etkili bir araç olarak tartışılmaya başlamıştır. 1996 yılında Güney Afrika'da demokrasi sürecine geçiş müzakereci bir yöntemle yapılan anayasayla gerçekleşmiştir (Uluşahin, 2011). Bu da anayasa yapım süreçlerini müzakereci bir yöntemle oluşturmak isteyen ülkelere örnek olması açısından önemli bir olaydır. Nitekim Güney Afrika yönetimi bu deneyimini dünyayla paylaşmak için çeşitli girişimlerde bulunmakta, kendi ülkesine yapılan tanıma ve öğrenme taleplerini değerlendirmektedir (Demokratik Gelişim Enstitüsü, 2013).

Yönetişim ve YKH yaklaşımlarının demokratik katılımı ve toplumsal uzlaşmayı teşvik eden müzakereci yaklaşımların geliştirilmesine olanak sağladığını, bu yaklaşımların kamu yönetimi

disiplininde önemli bir konuma yerleştirilmesinde etkili olduklarını düşünmekteyiz. Bu nedenle YKH yaklaşımına ve Yönetişim yaklaşımına da genel hatlarıyla değinmemiz yerinde olacaktır.

YKH yaklaşımı, vatandaşların yalnızca hizmet alıcıları değil, aynı zamanda kamu değerlerinin oluşturulmasında aktif ortaklar olduğunu vurgular (Denhardt & Denhardt, 2000: 549). Bu anlayış, müzakereci yöntemi bir araç olarak kullanarak vatandaşların politika süreçlerine katılımını artırmayı hedefler. Müzakereci demokrasinin kurumsallaşmış hali olan vatandaş jürileri (Altınkök, 2015: 24) vatandaşların politika süreçlerine katılımına imkân veren bir müzakere yöntemi örneği olarak verilebilir. Öte yandan YKH, anayasa yapımı gibi kritik süreçlerde, vatandaşların görüşlerinin doğrudan ifade edilmesini ve bu görüşlerin kamu değerlerinin oluşturulmasında rehberlik etmesini sağlayacak mekanizmalar önerir. Denhardt ve Denhardt (2007: 25-26), YKH'nin "hizmet etme, yönlendirme yerine müzakere etme" prensibiyle kamu yönetiminde vatandaşların rolünü yeniden tanımladığını belirtmektedir. Bu yeni tanımlamanın anayasa yapımı gibi kritik bir süreçte de hayata geçirilip geçirilemeyeceği üzerine düşünmek gerektiği fikri hasıl olduğundan böyle bir çalışmanın gerekliliği tarafımızca vurgulanmak istenmiştir.

Müzakereci yöntem üzerinde etkisi bulunan bir başka kamu yönetimi yaklaşımı ise Yönetişim yaklaşımıdır. Yönetişim yaklaşımı, kamu yönetiminin tek yönlü bir karar alma sürecinden ziyade, çok paydaşlı ve katılımcı bir yapı üzerine inşa edilmesi gerektiğini savunur. Bu yaklaşım, devletin diğer aktörlerle (STK, özel sektör ve vatandaşlar) iş birliği yaparak ortak sorunlara çözüm üretmesini hedefler (Rhodes, 1996: 656). Yönetişim, demokratik meşruiyeti artırmak ve toplumsal uzlaşmayı sağlamak amacıyla müzakere süreçlerini teşvik eder. Özellikle anayasa yapımı gibi ulusal düzeyde kapsayıcılık gerektiren süreçlerde, yönetişim anlayışı çerçevesinde müzakereci yöntemin önemli bir işlev üstlendiğini düşünmekteyiz. Bu yöntem, toplumun farklı kesimlerinin anayasa yapımına katılımını artırarak, ortaya çıkan metnin hem meşruiyetini hem de kabul edilebilirliğini yükseltir (Pierre & Peters, 2000).

METODOLOJİ

Bu araştırma bir nitel araştırmadır ve görüşme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Araştırmada içerik analizi yapılmıştır ve gömülü teori deseni kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda çalışmanın “aktörler”, “süreçte karşılaşılan güçlükler”, “demokratik değerlerle uyum” ve “müzakereci rolün güçlendirilmesi” olmak üzere dört (4) ana tema çevresinde şekillendiği görülmüştür. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış mülakat formuyla toplanmıştır. Katılımcılara yöneltilen on (10) açık uçlu soru katılımcıların anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolü hakkındaki görüşlerini veri olarak kaydetmemize imkân vermiştir. Alınan yanıtların ses kayıt cihazıyla kaydedileceği görüşme başında katılımcılara sözlü olarak bildirilerek görüşme verileri kaydedilmiştir. Ses kayıtları analiz edilmek üzere sanal ortamda depolanmıştır.

Bu araştırmanın evreni, Türkiye'de siyaset bilimi, kamu yönetimi, yönetim bilimi ve hukuk alanlarında çalışan veya çalışmış akademisyenlerden oluşmaktadır. 16 akademisyen ile yapılan görüşme sonrasında, alınan yanıtların tekrara düşüldüğü bu sayıda veri toplama süreci kesilerek örneklem oluşturulmuştur. Toplanan veriler araştırmacı tarafından şifreli bir bilgisayarda saklanmış ve analiz sürecinde dosyalama “Kt1-Kt16” şeklinde kod isimlendirmesiyle yapılmıştır. Böylece katılımcıların kişisel bilgileri korunmuştur.

Araştırma kapsamında katılımcıların unvan bilgisi ve çalıştıkları alan bilgisi talep edilmiştir. Bu bilgiler araştırmanın değişkenleri olarak kullanılmıştır. Prof. Dr. (5), Doç. Dr. (4), Dr. (5) ve Uzman (2) olmak üzere onaltı (16) katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verileri açık uçlu görüşme formuyla, yüz yüze ve telefon görüşmesi gerçekleştirilerek, ses kaydı formatında toplanmıştır. Görüşmenin ses kaydına alındığı katılımcılara görüşme başında bildirilmiş ve onayları sözlü olarak alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır. Bu veriler toplanmadan önce görüşme formu üç (3) uzman görüşü, bir (1) dil uzmanı görüşü de alınarak hazırlanmış, bu formun uygulanabileceğine ve araştırmanın

yapılabileceğine dair Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsünden 14.07.2023 tarih ve E-84026528-050.01.04-2300159785 sayılı resmi kararıyla etik izin alınmıştır.

Araştırma verilerinin toplanma süresi gömülü teori desenine uygun olarak süreklilik arz etmiştir. İlk görüşmede beş (5), ikinci görüşmede dört (4) kişiyle yapılmış, veri doyumuna ulaşıncaya kadar veri toplama işlemi devam etmiştir. Her gün en fazla bir akademisyenle görüşülmüş, böylece görüşmede ifade edilen fikirlerin araştırmacı üzerinde bir sonraki görüşmeyi etkileyici izler bırakması önlenmiştir. Deşifre edilen görüşme formları katılımcılara tekrar gönderilerek, kesin onayları “gönüllü onam metni” ile alınmıştır.

Analiz sürecinde içerik analizi ve betimleyici analiz stratejisi kullanılmıştır. Araştırmanın desenini gömülü teori deseni oluşturmaktadır. “Derinleştirilmiş Mülakat” başlıklı bir bilgisayar dosyasında depolanmış görüşme formları, düzenlenerek kodlanmak üzere Maxqda analiz programına aktarılmıştır. Görüşmelerdeki temel konuları ve ortak temaları belirlemek amacıyla her soru analiz edilerek kodlanmıştır. Hem temel başlıklar için hem de ortak temalar için numaralı kodlar, bu kodları kapsayan kategoriler ve kategorileri kapsayan temalar oluşturulmuştur. Böylece araştırmacının gömülü teori desenine uygun olarak ana temaların tespiti sağlanmıştır. Çalışma kapsamında dört (4) tema ve yetmişbeş (75) kod ortaya çıkmıştır. Çalışmanın çerçevesini ortaya koyan temalar: “aktörler”, “süreçte karşılaşılan güçlükler”, “demokratik değerlerle uyum” ve “müzakereci rolün güçlendirilmesi” şeklinde sıralanmaktadır. Bu temaların alt kodları katılımcıların açıklayıcı alıntıları kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar Maxqda analiz programında raporlanmış ve hem şekiller hem de tablolarla desteklenmiştir. Sayısal veriler ve ağırlıklar katılımcıların unvanlarına dayalı demografik bilgilerle birleştirilerek bulgular bölümünde açıklanmıştır.

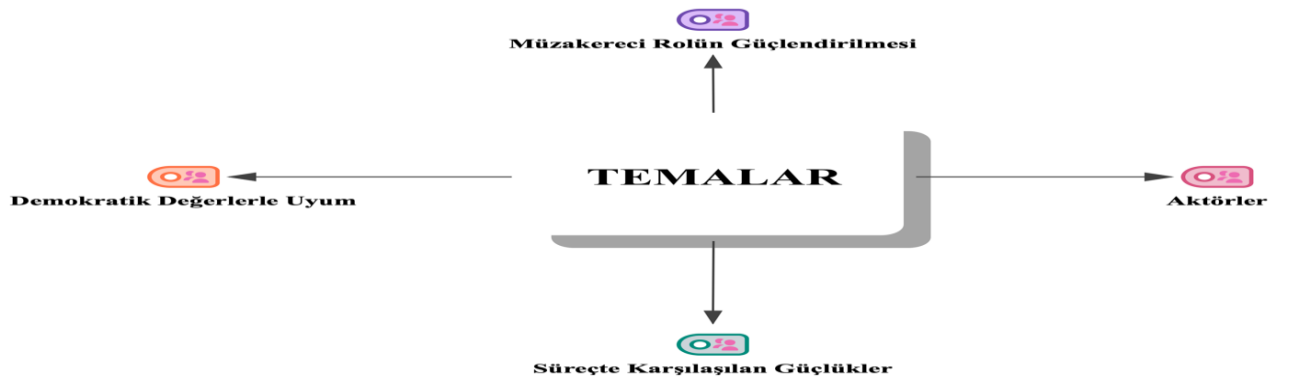
Araştırma esnasında çeşitli güçlüklerle karşılaşılmıştır. Katılımcılar belirlenirken, katılımcıların akademisyen olması ve Türkiye’de birçok fakülte ve yüksekokulun bulunması,

müzakereci yöntem, müzakereci demokrasi ve kamu yönetimi ile anayasa hukuku konularında çalışmış veya çalışmakta olan akademisyenlerin tespitini güçleştirmiştir. Üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ile Siyasal Bilgiler Fakültelerinde yer alan Kamu Yönetimi bölümleri ile Meslek Yüksekokulların Yerel Yönetimler bölümleri incelenerek, yirmi (20) üniversiteden akademisyenin çalışma alanları üzerinde inceleme gerçekleştirilmiştir. Dokuz (9) üniversiteden akademisyenin katılımıyla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler genelleştirerek araştırmada kullanılmıştır. Ayrıca akademisyenlerin yoğun çalışma temposu randevulaşma sürecinde güçlükler yaşanmasına neden olmuştur.

Araştırma içerisinde katılımcılar yönetim yaklaşımının “özel sektör” aktöründen hiç söz etmemiştir. Bu nedenle “özel sektör”ün anayasa yapım sürecinde bir aktör olabilirdiği üzerine değerlendirme bu çalışma içerisinde yapılamamıştır. Ayrıca müzakere kavramı birçok disiplinde ve kuramda ele alındığı için araştırma Yeni Kamu Hizmeti, Yönetişim, müzakereci demokrasi ve oйдаşma kuramı ile sınırlandırılmıştır.

BULGULAR

Araştırma problemine açıklık getirmesi adına yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur. Çalışmaya toplamda 16 katılımcı dahil olmuştur. Katılımcılar Kt1-Kt16 olarak kodlanmıştır.

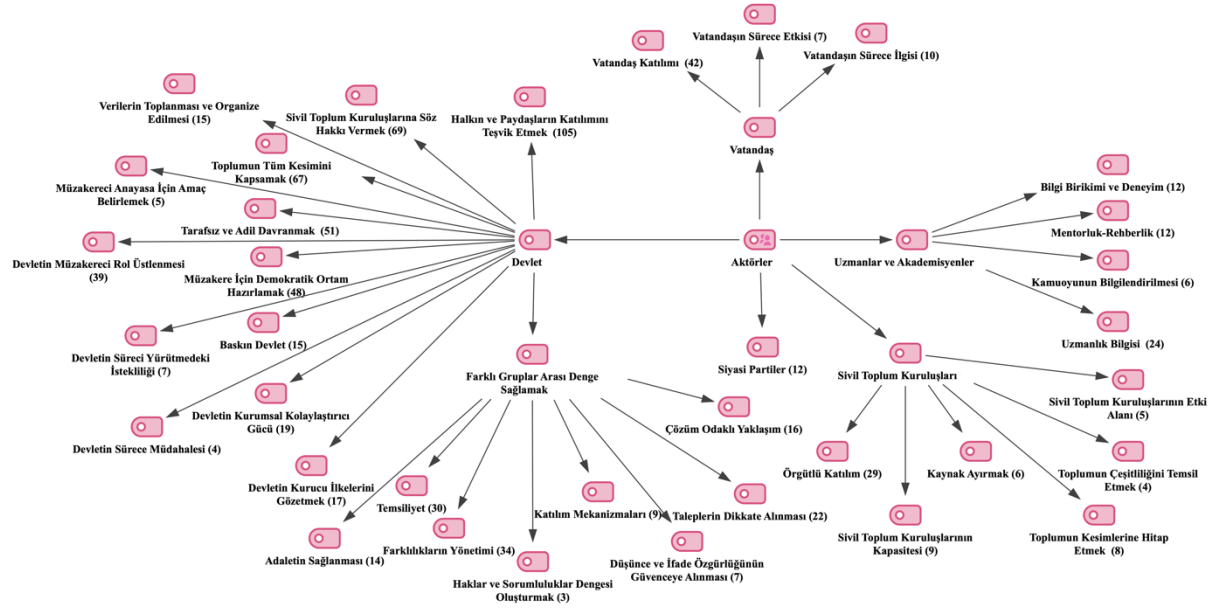

Şekil 1: Temaların Gösterimi

Çalışma Şekil 1’de görüldüğü üzere 4 tema altında toplanmıştır. Bunlar; “aktörler”, “süreçte karşılaşılan güçlükler”, “demokratik değerlerle uyum” ve “müzakereci rolün güçlendirilmesi” temalarıdır.

Aktörler Teması

Aktörler temasına ait 5 kategori oluşturulmuştur. Bunlar; siyasi partiler, devlet, Sivil Toplum Kuruluşları, vatandaş, uzmanlar ve akademisyenler şeklinde sıralanmaktadır.

Şekil 2: Aktörler Temasına Ait Hiyerarşik Kod Gösterimi

Siyasi Partiler

Aktörler temasında katılımcılar siyasi partileri aktör olarak kategorize etmiştir. Müzakereci anayasa yapım sürecinde ülke içindeki grupların temsilini arttırmak için muhalefet partilerinin sürece katılımının önemi vurgulanmıştır: “Devlet siyasi partilerle yeni anayasanın yol haritasını belirlesin. Komisyonlar, kurulların oluşturulmasından söz edilebilir. Devlet burada her siyasi aktöre yer vermeli; ana muhalefet, yavru muhalefet...” (Kt3)

Devlet

Devlet kategorisi altında 14 kod oluşturulmuştur. Bunlar; farklı gruplar arası denge sağlamak, halkın ve paydaşların katılımını teşvik etmek, STK’lara söz hakkı vermek, toplumun tüm kesimini kapsamak,

tarafsız ve adil davranmak, müzakere için demokratik ortam hazırlamak, devletin müzakereci rol üstlenmesi, verilerin toplanması ve organize edilmesi, devletin kurucu ilkelerini gözetmek, devletin süreci yürütmedeki istekliliği, müzakereci anayasa için amaç belirlemek, devletin kurumsal kolaylaştırıcı gücü, devletin sürece müdahalesi ve baskın devlet şeklinde sıralanmaktadır.

Farklı Gruplar Arası Denge Sağlamak kodu altında katılımcılar 8 farklı alt koddan bahsetmiştir. Bunlar; temsiliyet, taleplerin dikkate alınması, farklılıkların yönetimi, çözüm odaklı yaklaşım, haklar ve sorumluluklar dengesi oluşturmak, adaletin sağlanması, katılım mekanizmaları, düşünce ve ifade özgürlüğünün güvenceye alınmasıdır. Bu kategoriye ilişkin örnek kodlar ve alıntılar şu şekilde gösterilebilir:

Taleplerin dikkate alınması: Katılımcılar müzakere sürecinde talep ve önerilerin, çıkarların korunması için, değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Bireylerden tut, devlet kurumlarına, STK'lara, yerel topluluklara, siyasi partilere, aklına ne kadar paydaş geliyorsa; bu kurumların ve yurttaşların maksimum ölçüde dikkate alınması gereklidir.” (Kt4)*

Farklılıkların yönetimi: Katılımcılar farklı kültür ve grupların bir araya gelerek uzlaşma oluşturmalarına olanak sağlayacak müzakere ortamı yaratılması gerektiğini vurgulamıştır: *“Şöyle bir isteklendirme varsa, “biz bu farklılıkları nasıl bir çatı altında tutabiliriz! Nasıl ortak bir masada toplayıp, ortak bir metin ortaya çıkarabiliriz!” denebiliyorsa, biraz daha kuşatıcı, kapsayıcı, dahil edici bir mekanizmanın olması beklenir.” (Kt10)*

Düşünce ve ifade özgürlüğünün güvenceye alınması: Katılımcılar müzakereye katılan vatandaşların ve grupların düşünce özgürlüklerinin güvenceye alınması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Bu konuda yaklaşım tarzı önemli. Kırmızı çizgilerin olmaması lazım her şeyden önce. Yani kırmızı çizgilerin olduğu bir ortamda özgür bir tartışmanın olması çok mümkün değil. Düşünce özgürlüğü içerisinde, düşünce özgürlüğün sınırları var, şiddeti teşvik etmeyecek, genel ahlaka ve adaba, aykırı olmayacak, kişisel hakları rencide etmeyecek her düşüncenin, her ideolojinin kamuoyu önünde, özgür bir şekilde tartışılması lazım.” (Kt5)*

Devlet kategorisinde katılımcılar halkın ve paydaşların katılımını teşvik etmek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar sivil toplum ve vatandaşların müzakereci anayasa yapım sürecine katılmasının teşvik edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Burada devletin sivil toplumla iş birliği yapması önemli. Şimdi devletin kurumları, insanları çağırması çok mantıklı olmayabilir ama devletin, sivil toplumun, siyasi partilerin, işçi sendikalarının, çevrecilerin, iş veren sendikalarının, yerel yönetimlerin (yerel yönetimler buna katılabilir çünkü anayasada yerel yönetimlerle de ilgili birçok hüküm olacak), çocuk hakları için tematik forumlar olur....” (Kt4)*

Devlet kategorisinde katılımcılar STK'lara söz hakkı vermek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin anayasa yapım sürecine STK'ların da dâhil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır: *“Burada STK'ların varlığı daha fazla önem taşır. Farklı kesimlerden STK'lar çeşitli toplantılarda bir araya getirilmelidir. STK'ların devletle görüşmesi ve müzakere sürecine dâhil edilmesi, bunlar için finansal destek sağlanması gerekir.” (Kt9)*

Devlet kategorisinde katılımcılar toplumun tüm kesimini kapsamak ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar müzakereci anayasa yapım sürecinde her grubun sürece dâhil edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Toplumun her kesimini dâhil edecek şekilde yapılacak bir anayasa demokratik süreçle uyumlu olacaktır. Burada kapsayıcılığın geniş olması önemlidir.” (Kt1)*

Devlet kategorisinde katılımcılar tarafsız ve adil davranmak ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin tüm paydaşlara adil ve tarafsız biçimde yaklaşması gerektiğini vurgulamıştır: *“Yani devlet otoritesinin aynı hukuku herkese uygulayabilmesi gerekiyor. Bundan emin olması lazım. Burada işte hem söz hem davranış; herkese farklı olması. Bunu da en başta yöneticilerden beklememiz, siyasi otoriteden beklememiz gerekir. Bunlar olursa, bu farklılıklar bir arada yaşayabilirler.” (Kt6)*

Devlet kategorisinde katılımcılar müzakere için demokratik ortam hazırlamak ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin demokratik koşullar altında müzakere ortamı yaratması

gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Anayasanın yapım sürecinde zeminin hazırlanması: ulusal konferanslar, ulusal yayınlar, medyanın kullanılması gibi faaliyetler devlet tarafından gerçekleştirilebilir. Devlet zemini hazırlar.” (Kt4)*

Devlet kategorisinde katılımcılar devletin müzakereci rol üstlenmesi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin müzakereci anayasa sürecinde taraflardan birinin olması gerektiğini vurgulamıştır: *“Müzakereci bir anayasa yapım sürecinde bir üst yapı olarak iktidarın ya da kurucu iktidarın, (devlet mekanizmasının) süreci başlatması daha etkili olacaktır. Burada anayasayı değiştirecek olan güce-kudrete sahip olan kesimin süreci başlatması daha etkili olacaktır. Bu kesim de iktidar ya da kurucu iktidardır.” (Kt1)*

Devlet kategorisinde katılımcılar verilerin toplanması ve organize edilmesi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar bu konuda resmi kanalların önemine vurgu yapmışlardır: *“... ..Anayasa yapım sürecinin resmi kanallarla yürütülmesi her zaman için daha uygun. Bilgi ve talep toplama işi, sosyal medya üzerinden dahi gerçekleştirilecek olursa, bu resmi bir yöntem olur ve bunu yapma yeteneğine sahip olan yapı devlet (kamu otoritesi) olacaktır.” (Kt10)*

Devlet kategorisinde katılımcılar devletin kurucu ilkelerini gözetmek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin müzakereci anayasa yapım sürecinde kendini var eden temel ilkeleri gözetmek zorunda olduğunu dile getirmişlerdir: *“Devletin müzakereci yönünün devletin ömrünü uzatan bir tarafı da vardır. Tabii burada toplumsal kültürel yapıyı bozmadan, yani devletin birliğini sağlayan esas unsurlar bunlardır aslında. Kültürel yapı, sosyal yapı bu mesela dildir, ondan sonra kültürdür bunların zedelenmesine müsaade etmeden.” (Kt7)*

Devlet kategorisinde katılımcılar devletin süreci yürütmedeki istekliliği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar müzakereci anayasa yapımı sürecinde devletin süreci yönetmekte istekli olması gerektiğini vurgulamıştır: *“Tekrar ile belirtmek gerekiyor devlet bunu (müzakereci yöntemle anayasa yapmayı) istemelidir.” (Kt13)*

Devlet kategorisinde katılımcılar müzakereci anayasa için amaç belirlemek ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin müzakereci anayasa yapma İsteklendirmesini (motivasyonunu) sağlayan amaçlarını belirlemesi gerektiğini dile getirmişlerdir: “*Soruyu ciddi sormak gerekiyor. Bir anayasanın anlamı ve önemi. Bir anayasa niye yapılır? Bu anayasayla neye ulaşılmaya çalışılır?*” (Kt8)

Devlet kategorisinde katılımcılar devletin kurumsal kolaylaştırıcı gücü ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin müzakereci anayasa yapım sürecinde müzakereyi kolaylaştıracak bir noktada olması gerektiğini vurgulamıştır: “*Devlet bu süreçte kolaylaştırıcı olsun. Yani, devlet belli bir oranda taraf ama devletin asıl rolü gerekli bilgileri toplamak olacak. Süreci devlet hazırlar... .. Devletin müzakereci bir rolden ziyade kolaylaştırıcı bir süreci oluşturması beklenir... ..*” (Kt3)

Devlet kategorisinde katılımcılar devletin sürece müdahalesi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin süreçte ülkenin çıkarlarını koruyacak şekilde konumlanması gerektiğini vurgulamıştır: “*Devlet kendi dibini oyacak, varlığını ortadan kaldıracak, devletin varlık nedenini tehlikeye düşürecek talepleri de sırf talep ediliyor diye anayasada karşılanmasına izin vermeyecektir. Kadın-erkek eşitliği kaldırılın! Laiklik kaldırılın! Başkent değiştirilsin! İdarenin bütünlüğü ilkesi kaldırılın! Bu talepler kabul edilebilir olmayacaktır*” (Kt6)

Devlet kategorisinde katılımcılar baskın devlet ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar devletin süreçte baskın çıkarak kendi çıkarlarına uygun ve demokrasiyi zedeleyici tutumlardan uzak durması gerektiğini dile getirmişlerdir: “*Taraf olarak bulunan devletin temsilcilerinin de bir eğilimi olabilir, algısı olabilir, görüşü olabilir. Bunu dolaylı yöntemlerle dayatma veya bunu kabul ettirme çabası olabilir.*” (Kt10)

Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşları kategorisi altında 6 kod oluşturulmuştur. Bunlar; örgütlü katılım, Sivil Toplum Kuruluşları'nın kapasitesi, toplumun kesimlerine hitap etmek, Sivil Toplum Kuruluşları'nın etki alanı, kaynak ayırmak ve toplumun çeşitliliğini temsil etmek kodlarıdır.

Örgütlü katılım kodu: Müzakereci anayasa yapım sürecinde toplumun tüm kesimlerinin temsil edilebilmesi için örgütlü katılıma ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır: *“Halktan kastımda, seksen beş milyonun, bütün toplumsal farklılıkları temsil eden özelliği ile kurumların, kişilerin bu sürece dâhil edilmesi. Siyasi partiler, meslek örgütleri, dini cemaatler, etnik kimlikler.”* (Kt5)

Sivil Toplum Kuruluşları'nın kapasitesi kodu: Her alandan STK'ya alanları ve sınırlılıkları dâhilinde söz hakkı verilmesi gerektiği vurgulanmıştır: *“Buradaki sorunlardan bir tanesi, STK'ların katılımı her zaman göstermelik olmakta. Örneğin, Avrupa Birliği'yle ilgili bir görüş alınacak, 500 tane STK'yı çağtırmaya gayret ettik bu STK'lara birer dakika verdik ve görüşlerin sundular. Böyle değil. Masada bir sandalye olmak önemli ama en sonunda bu süreç hangi mekanizmayla sonuçlandırılacaksa bu bir oylama olur, konsensüs-oydaşma olur... ..”* (Kt4)

Toplumun kesimlerine hitap etmek kodu: STK'ların ilgili oldukları alana dair geniş bilgilerinin ve verilerinin anayasa yapım sürecine dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır: *“STK dediğimiz örgütlü toplum kuruluşları var. Bunların da kurucu mecliste, belli oranda temsil edilmelerini sağlamak lazım. Çünkü bu örgütlü kesimler daha ciddi hazırlanıyorlar. Konacak hükümlerin sonuçları üzerinde, yansımaları üzerinde daha ciddi çalışıyorlar.”* (Kt8)

Sivil Toplum Kuruluşları'nın etki alanı kodu: Katılımcılar STK'ların birey düzeyinde vatandaş katılımından daha büyük bir etki yaratacağını vurgulamıştır: *“Tek tek bireylerden ziyade, STK'ların konular, haklar temelinde örgütlenmesinin anayasa yapım sürecinde çok daha fazla fayda sağlayacağını düşünüyorum...”* (Kt2)

Kaynak ayırmak kodu: STK'ların müzakereci anayasa yapım sürecine katılabilmesi için kaynak ayrılması gerektiği vurgulanmıştır: *“Orada özgürlüklere, STK'lara alan açmak lazım, kaynak ayırmak lazım. Bazen kaynak dediğimizde çok büyük paralardan söz etmiyoruz. Yani bir bilgisayar bile çok önemli. Bir toplantı salonu da çok önemli. STK'nın aslında paraya ihtiyacı yok ama bir etkinlik, bir toplantı için yer ve kaynak bulmak sıkıntı.” (Kt4)*

Toplumun çeşitliliğini temsil etmek kodu: STK'ların toplumun çeşitliliğini temsil ettiği vurgulanmıştır: *“Milyonlarca insanın görüşleri sağlıklı olarak, tek tek alınıp sürece dâhil edilemez. Bu zor. Burada toplumların tercihlerini çözümlmek güç. Belki bilgisayar uygulamalarıyla görüşler anket yaparak toplanabilir fakat bir konuda farklı tercihler ve bu tercihlerin farklı yüzdeleri ortaya çıkacaktır. En yüksek yüzdeliyi tercih etmek olur mu? Bana göre bu da demokratik olmayacaktır. Dolayısıyla, tek tek görüşleri toplayıp çözümlmek sağlıklı olmayacağından STK'lar burada başat rol oynamaktadır. Vatandaşların tek tek görüşlerinin toplanması değil, onların temsilcilerini seçtikleri STK'ların katılımını sağlamak daha önemli.” (Kt6)*

Vatandaş

Vatandaş kategorisi altında 3 kod oluşturulmuştur. Bunlar; vatandaşın sürece etkisi, vatandaşın sürece ilgisi ve vatandaş katılımıdır.

Katılımcılar müzakereci anayasa yapım sürecinde vatandaş katılımının demokratik değerlere katkıda bulunduğunu vatandaşın sürece etkisi koduyla dile getirmişlerdir: *“Devlet kurumlarının demokratik bir kültüre göre işlemesi gerekir. Bir süre sonra devletin kendisi demokrasi kültürünün bir parçası haline gelir. Ancak devletin bu şekilde sivilleşmesi de halkın demokratik duyarlılığı ile mümkün olabilir. Unutmamak gerekir her demokrasi halk ile kurulur. Devletteki kültür de bunun bir yansımasıdır.” (Kt9)*

Katılımcılar vatandaşın sürece ilgisinin artırılması gerektiğini vatandaşın sürece ilgisi koduyla dile getirmişlerdir: *“Halkın siyasete ilgisi az, yani anayasa yapım sürecine olan ilgisi de az. Bu ilgiyi arttırmaya yönelik çaba gösterilebilir.” (Kt14)*

Katılımcılar müzakereci anayasa yapım sürecine vatandaş katılımının önemini vatandaş katılımı koduyla dile getirmişlerdir: *“Tabandan insanlar; üniversiteler, gençler, kadınlar, hak ve hukuk için mücadele edenler bunu istemeli ve zorlamalı. Çünkü tarih bize şunu öğretmiştir: hiçbir şey tepeden aşağı inmiyor, tabandan zorlamayla oluyor. Tabandan gelen bir anayasa talebine devlet rıza göstermek zorunda kalır. Onun için ne kadar katılımcı ne kadar müzakereci bir anayasa, o kadar kaliteli ve kapsayıcı bir anayasa ortaya çıkar.” (Kt14)*

Uzmanlar ve Akademisyenler

Uzmanlar ve Akademisyenler kategorisi altında 4 kod oluşturulmuştur. Bunlar; kamuoyunun bilgilendirilmesi, mentörlük-rehberlik, uzmanlık bilgisi, bilgi birikimi ve deneyimdir.

Kamuoyunun bilgilendirilmesi: Katılımcılar uzmanların müzakereci anayasa yapım sürecinde halkı bilinçlendirme görevini üstlenebileceğini dile getirmişlerdir: *“Alan uzmanları ve akademisyenlerin bir araya geldiği bilimsel etkinlikler düzenlenebilir. Bilgilendirme seminerleri, forumlar, bilgi alışverişinin gerçekleştirildiği açık toplantılar gibi... ..Akademisyenler üniversiteler arası iş birliğini sağlayabilir. Yeni anayasa yapım sürecinde fikirler oluşturan üniversiteler bir araya gelerek bu fikirlerini akademisyenler düzeyinde karşılaştırabilir.” (Kt15)*

Mentörlük-rehberlik: Katılımcılar uzman ve akademisyenlerin anayasa yapım sürecine rehberlik edebileceğini dile getirmişlerdir: *“Tüm çalışmaların kayıt altına alındığı (yasama organı stenograf örneğinde olduğu gibi) bir süreç bunun için yeterlidir. 2011 yılında TBMM bünyesinde kurulan Anayasa Uzlaşma Komisyon görüşme tutanakları bu bağlamda güncel ve etkili bir örnek olarak gösterilebilir” (Kt16)*

Uzmanlık bilgisi: Katılımcılar uzman ve akademisyenlerin uzmanlık alanları dahilinde anayasa yapım sürecinde aktif bir rol oynayabileceğini dile getirmişlerdir: “Akademisyen uzman kişidir. Toplumun farklı bileşenleri anayasanın belli ilkeleri üzerinde uzlaşırsa o uzlaşma metnini bir anayasa metni haline getirebilir...” (Kt9)

Bilgi birikimi ve deneyim: Katılımcılar uzman ve akademisyenlerin bilgi birikimi ve deneyimleri doğrultusunda katkı sunabileceğini dile getirmişlerdir: “Akademisyenlerin katkısı sürece çeşitli yollarla dahil edilebilir; Yapılan çalışmalar akademik çalışma haline getirilerek tüm akademisyenlerin paylaşımına açılmalıdır. Dünya örneklerini bilen akademisyenlerin bilgi birikimleri akademik boyutlu projelere dönüştürülebilir. Devlet akademisyenlerin çalışmalarını uygulama noktasında teşvik edebilir. Pilot uygulamalar akademisyenler öncülüğünde gerçekleştirilebilir.” (Kt16)

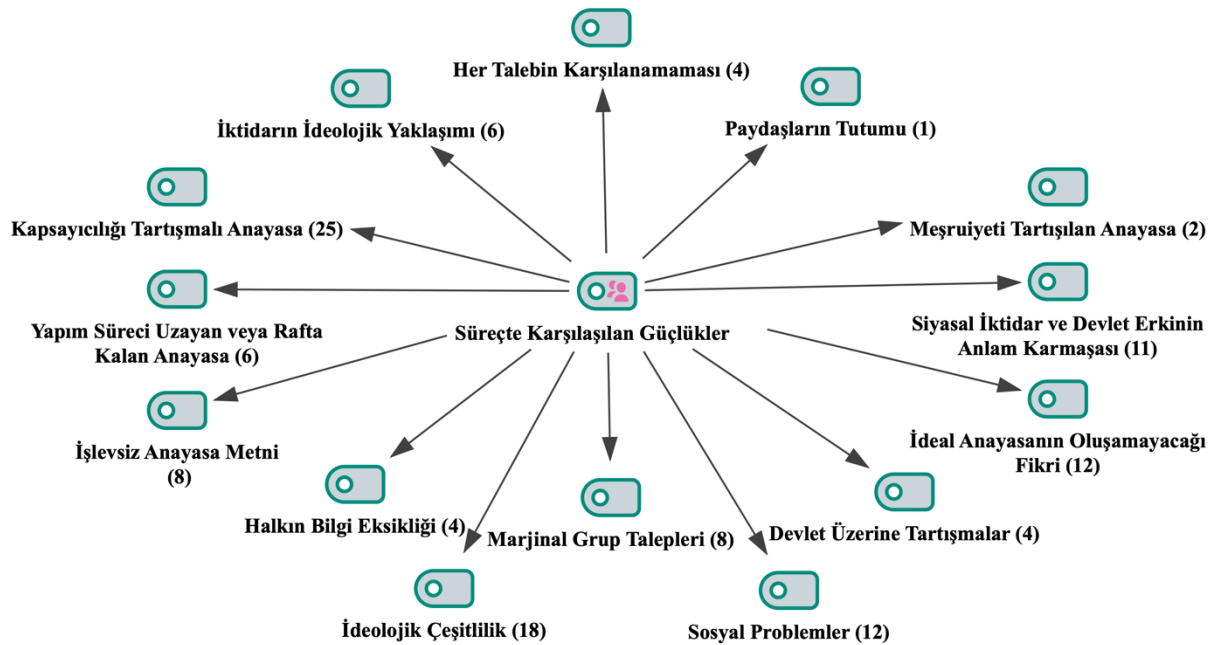
Tablo 1. Katılımcılara Göre Aktörler

Kod Sistemi	Ünvan=Prof. Dr.	Ünvan=Doç. Dr.	Ünvan=Dr.	Ünvan=Uzman	TOPLAM
Aktörler					0
• Siyasi Partiler	8	4			12
• Devlet					0
• Farklı Gruplar Arası Denge Sağlamak					0
• Temsiliyet	13	10	4	3	30
• Taleplerin Dikkate Alınması	10	2	8	2	22
• Farklılıkların Yönetimi	11	9	11	3	34
• Çözüm Odaklı Yaklaşım	8	3	3	2	16
• Haklar ve Sorumluluklar Dengesi Oluşturmak	1		2		3
• Adaletin Sağlanması	9	2	1	2	14
• Katılım Mekanizmaları	3	2	3	1	9
• Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Güvenceye Alınması	5	1		1	7
• Halkın ve Paydaşların Katılımını Teşvik Etmek	35	22	37	11	105
• Sivil Toplum Kuruluşlarına Söz Hakkı Vermek	29	10	28	2	69
• Toplumun Tüm Kesimini Kapsamak	24	15	21	7	67
• Tarafsız ve Adil Davranmak	21	10	11	9	51
• Müzakere İçin Demokratik Ortam Hazırlamak	16	9	18	5	48
• Devletin Müzakereci Rol Üstlenmesi	13	6	15	5	39
• Verilerin Toplanması ve Organize Edilmesi	9	2	4		15
• Devletin Kurucu İlkelerini Gözetmek	9	3	2	3	17
• Devletin Süreci Yürütmedeki İstekliliği	1	4	1	1	7
• Müzakereci Anayasa İçin Amaç Belirlemek	5				5
• Devletin Kurumsal Kolaylaştırıcı Gücü	12	4	1	2	19
• Devletin Sürece Müdahalesi	4				4
• Baskın Devlet	3	7	2	3	15
• Sivil Toplum Kuruluşları					0
• Örgütlü Katılım	13	5	7	4	29
• Sivil Toplum Kuruluşlarının Kapasitesi	5		3	1	9
• Toplumun Kesimlerine Hitap Etmek	5	3			8
• Sivil Toplum Kuruluşlarının Etki Alanı	2				5
• Kaynak Ayırmak		2	4		6
• Toplumun Çeşitliliğini Temsil Etmek	2	1	1		4
• Vatandaş					0
• Vatandaşın Sürece Etkisi	3	3	1		7
• Vatandaşın Sürece İlgisi	2	3	4	1	10
• Vatandaş Katılımı	13	9	16	4	42
• Uzmanlar ve Akademisyenler					0
• Kamuoyunun Bilgilendirilmesi	2	1	2	1	6
• Mentorluk-Rehberlik	5	4	2	1	12
• Uzmanlık Bilgisi	10	6	6	2	24
• Bilgi Birikimi ve Deneyim	4	3	4	1	12
TOPLAM	315	168	222	77	782

Aktörler teması katılımcılara göre incelenmiştir. Buna göre Prof. Dr. katılımcılar halkın ve paydaşların katılımını teşvik etmek (35 kodlama), Sivil Toplum Kuruluşları'na söz hakkı vermek (29 kodlama) kodlarını; Doç. Dr.'lar halkın ve paydaşların katılımını teşvik etmek (22 kodlama), toplumun tüm kesimini kapsamak (15 kodlama), temsiliyet (10 kodlama) kodları; uzmanlar halkın ve paydaşların katılımını teşvik etmek (11 kodlama), tarafsız ve adil davranmak (9 kodlama) ve toplumun tüm kesimini kapsamak (7 kodlama) kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

Süreçte Karşılaşılan Güçlükler Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Süreçte Karşılaşılan Güçlükler" temasına ait 14 kod oluşturulmuştur. Bunlar; yapım süreci uzayan veya rafta kalan anayasa, meşruiyeti tartışılan anayasa, marjinal grup talepleri, iktidarın ideolojik yaklaşımı, işlevsiz anayasa metni, ideal anayasanın oluşamayacağı fikri, halkın bilgi eksikliği, ideolojik çeşitlilik, kapsayıcılığı tartışmalı anayasa, siyasal iktidar ve devlet erkinin anlam karmaşası, paydaşların tutumu, sosyal problemler, her talebin karşılanamaması ve devlet üzerine tartışmalardır.

Şekil 3. Süreçte Karşılaşılan Güçlükler Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Yapım süreci uzayan veya rafta kalan anayasa: Katılımcılar anayasa yapım sürecinin uzun bir zaman diliminde gerçekleşmesi ve ortaya çıkan metnin uygulanmaması durumunun ortaya çıkabileceğini dile getirmişlerdir: *“Bu tip süreçler genellikle tek bir iktidar dönemine sığmaz. Halktan bilgiler alınır, muhalefetle de yan yana gelirsiniz. Ancak toplumda uzlaşma olmadığı için zor olabilir.”* (Kt3)

Meşruiyeti tartışılan anayasa: Katılımcılar devletin müzakereci rolünün sınırlandırılmaması durumunda ortaya çıkacak anayasanın meşruiyetinin tartışmaya neden olacağını vurgulamıştır: *“Devletin anayasa yapım sürecindeki müdahalesi sınırlanmaz ise, anayasanın meşruluğu, kabul edilebilirliği tartışılır pozisyona düşer.”* (Kt3)

Marjinal grup talepleri: Katılımcılar marjinal gruplardan gelecek olan ülkenin bölünmez bütünlüğünü tehdit eden maddelerin anayasada yer alamayacağını dile getirmişlerdir: *“Özerklik özellikle sorun yaratan bir durum değil ama özellikle self determinasyon olarak algılayıp öyle lanse edip biz otonom olalım. Kendi kendimizi yönetelim, merkez Ankara'da bize karışmasın ha ben kendi ne varsa yapayım havasında anayasaya bunların girmesini isteyenlere de devlet tabii ki bu noktada hayır diyecektir... ..”* (Kt3)

İktidarın ideolojik yaklaşımı: Katılımcılar iktidarın ideolojik ve politik görüşünün devlet zihninden ayrılmaması durumunda müzakereci anayasa yapım sürecini tehdit edeceğini dile getirmişlerdir: *“Devlet denilince, devlet ve siyasi iktidar kavramını ayırtırmak lazım. Siyasi iktidar kavramı bizde çoğu zaman devlet kavramının yerine ikame ediliyor. Siyasi iktidar, devletin yürütme erkidir aslında. Devlet dediğimizde ise yasama, yürütme ve yargı erkinden oluşuyor. Daha geniş bir sosyolojik kavramla, devlet aslında bütün toplumu temsil ediyor ama erk anlamında, iktidar anlamında üç iktidarın birleşiminden meydana geliyor devlet. Bizde devlet çoğu zaman siyasi iktidar, yani yürütme organı ile devlet birbirinin yerine ikame ediliyor. Bu açıdan yaklaştığımızda siyasi iktidar bir müzakere rolünü üstleniyorsa, bu bazen dezavantaja dönüşebilir...”* (Kt5)

İşlevsiz anayasa metni: Katılımcılar tüm talepleri içine almaya çalışan ya da yalnızca teorik bilgiler ile oluşturulmaya çalışılan anayasanın toplumsal yaşamda tutarsızlıklara ve çelişiklere neden olacağını dile getirmişlerdir: *“Paydaşları bir araya getirirken yalnız teorik konulara odaklanmak müzakere sürecini dezavantaja dönüştürebilir.” (Kt7) “Çok kapsayıcı olması her şeyi açıklayan bir anayasa olması metni kabarıklaştırır. Metin uzadıkça çelişikler artar. Karmaşık hale dönüşür (Amerika anayasası çok kısa, İngiltere de yazılı anayasa yok bu acaba anayasa her şeyi içermeli mi sorusunu akla getiriyor).” (Kt15)*

İdeal anayasanın oluşamayacağı fikri: Katılımcılar tüm kesimleri kapsayan ve mevcut sorunları çözme görevi üstlenen bir anayasanın olamayacağını dile getirmişlerdir: *“Bazı kesimlerin istekleri hiç tartışılmamaktadır. Toplumun her kesiminin müzakere masasında temsil edilmesi, taleplerini dile getirebilmesi gerekmektedir. Dünyadaki bazı ülkelerde müzakere yüksek oranda gerçekleştirilmiş olsa da, tam müzakere ortamı oluşturma düşüncesi bir ütopyadan öteye geçmemektedir. Günümüz Türkiye’inde farklı toplumsal yapıların bir araya getirilerek müzakere ortamının oluşturulabileceğini düşünmemekteyim.” (Kt9)*

Halkın bilgi eksikliği: Katılımcılar müzakereci anayasa yapım sürecinde halkın sürece dair kısıtlı bilgiye sahip olmasının müzakere sürecini yönlendirdiğini dile getirmişlerdir: *“Toplumun her kesimi bir anayasa metnine hâkim değildir. Toplum anayasanın varlığını bilir ama içeriğine hâkim değildir.” (Kt1)*

İdeolojik çeşitlilik: Katılımcılar ülkede yer alan ideolojik çeşitliliğin müzakere ortamının oluşmasını engelleyeceğini dile getirmişlerdir: *“Her ne kadar demokrasi tabandan tavana doğru inşa edilen bir rejimse de siyasi konuları tartışmak için farklı dünya görüşlerine sahip çevrelerin bir araya gelip ülke meselelerini konuşmaları çok zordur.” (Kt9)*

Kapsayıcılığı tartışmalı anayasa: Katılımcılar anayasada temsiliyetin güç olacağını dile getirmişlerdir: *“Yani sayısal çoğunluğa ulaşmış kesimler kendi isteklerini dayatmaya çalışmakta ve anayasa yapım sürecini bu biçimde domine etme isteğindedir.” (Kt8)*

Siyasal iktidar ve devlet erkinin anlam karmaşası: Katılımcılar devletin, iktidar olan siyasi partiden bağımsız olarak yönetilmediğini dile getirmişlerdir: *“Türkiye uygulamalarından dezavantajı da var. Çünkü kendi düşüncelerini kendi bakış açılarını anayasaya koymaya çalışıyorlar...”* (Kt8)

Paydaşların tutumu: Katılımcılar paydaşların müzakereci anayasa ortamı içinde bulunmak istememeleri durumunda müzakereci ortamın oluşamayacağını dile getirmişlerdir: *“Müzakereci demokrasi anlayışında, müzakerelere katılan paydaşların müzakereler yürütülürken akılcı muhakemeden uzak önyargılı olması ve duygusal davranabilmesi, müzakereleri olumsuz etkileyebilmektedir.”* (Kt11)

Sosyal problemler: Katılımcılar oluşturulan anayasanın kapsayıcılığının dar olmasının siyasi kutuplaşma ve sosyal sorunlara neden olabileceğini dile getirmişlerdir: *“Bunu müzakereyle oturtmadığınız zaman, toplum üzerinde anayasa baskıcı olabilir. Anayasadaki bu problemlerden dolayı, insanlar memnun olmayabilir ve sosyal problemler ortaya çıkabilir.”* (Kt2)

Her talebin karşılanamaması: Katılımcılar toplumun her kesimi tarafından gelen taleplerin değerlendirmeye alınamayacağını dile getirmişlerdir: *“Burada toplumların tercihlerini çözümlenmek güç. Belki bilgisayar uygulamalarıyla görüşler anket yaparak toplanabilir fakat bir konuda farklı tercihler ve bu tercihlerin farklı yüzdeleri ortaya çıkacaktır. En yüksek yüzdeliyi tercih etmek olur mu? Bana göre bu da demokratik olmayacaktır.”* (Kt6)

Devlet üzerine tartışmalar: Katılımcılar devletin tarafsızlığıyla ilgili sorun yaşanacağını dile getirmişlerdir: *“devlet siyasi farklılıklarla uzlaşabilirsin ya da onların taleplerini de alabilirsin. Devlet kendisine bir kimlik biçtiği zaman, siyasi farklılıklara mesafeli kalabilir ya da farklı davranabilir. Burada demokratik bir etkileşim tarzı gelişmeyebilir.”* (Kt5)

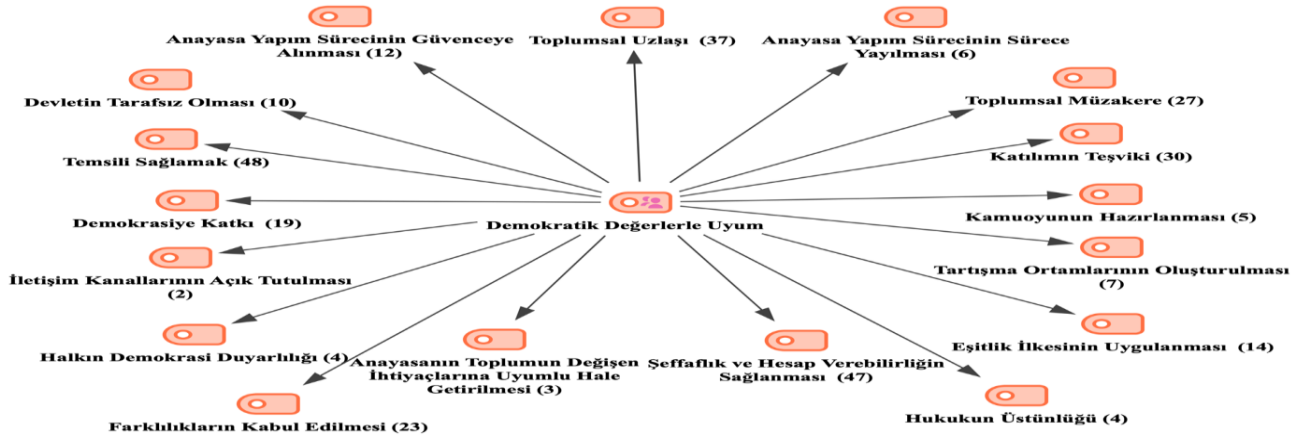
Tablo 2. Katılımcılara Göre Süreçte Karşılaşılan Güçlükler

Kod Sistemi	Ünvan=Prof. Dr.	Ünvan=Doç. Dr.	Ünvan=Dr.	Ünvan=Uzman	TOPLAM
Süreçte Karşılaşılan Güçlükler					0
Yapım Süreci Uzayan veya Rafta Kalan Anayasa	3		3		6
Meşruiyeti Tartışılan Anayasa	1		1		2
Marjinal Grup Talepleri	5	2		1	8
İktidarın İdeolojik Yaklaşımı	3	2	1		6
İçsiviz Anayasa Metni	2	3	3		8
İdeal Anayasanın Oluşamayacağı Fikri	3	4	4	1	12
Halkın Bilgi Eksikliği	2	2			4
İdeolojik Çeşitlilik	5	8	3	2	18
Kapsayıcılığı Tartışmalı Anayasa	10	4	10	1	25
Siyasal İktidar ve Devlet Erkinin Anlam Karmaşası	3	6	1	1	11
Paydaşların Tutumu			1		1
Sosyal Problemler	4	2	4	2	12
Her Talebin Kargılanamaması	2		2		4
Devlet Üzerine Tartışmalar	1	1		2	4
TOPLAM	44	34	33	10	121

Süreçte Karşılaşılan Güçlükler teması katılımcılara göre incelenmiştir. Buna göre Prof. Dr.'lar kapsayıcılığı tartışmalı anayasa (10 kodlama) kodu; Doç. Dr.'lar ideolojik çeşitlilik (8 kodlama) kodu; Dr.'lar kapsayıcılığı tartışmalı anayasa (10 kodlama) kodu; Uzmanlar devlet üzerine tartışmalar (2 kodlama), sosyal problemler (2 kodlama) ve ideolojik çeşitlilik (2 kodlama) kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

Demokratik Değerlerle Uyum Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan “Demokratik Değerlerle Uyum” temasına ait 17 kod oluşturulmuştur. Bunlar; anayasanın toplumun değişen ihtiyaçlarına uyumlu hale getirilmesi, demokrasiye katkı, temsili sağlamak, katılımın teşviki, farklılıkların kabul edilmesi, toplumsal müzakere, toplumsal uzlaş, hukukun üstünlüğü, devletin tarafsız olması, şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması, kamuoyunun hazırlanması, tartışma ortamlarının oluşturulması, eşitlik ilkesinin uygulanması, anayasa yapım sürecinin güvenceye alınması, anayasa yapım sürecinin sürece yayılması, halkın demokrasi duyarlılığı, iletişim kanallarının açık tutulmasıdır.

Şekil 4. Demokratik Değerlerle Uyum Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Temsili sağlamak: Katılımcılar toplumun tüm kesimlerinin temsilinin sağlanmasının demokratik kültürü pekiştireceğini dile getirmişlerdir: “Anayasa yapım sürecinde toplumun tüm kesimlerini sürecin içerisine almak mümkün olmalı. Mümkün olabilir mi diye sormamak gerek. Anayasa toplumun tüm kesimlerini içine alan bir metin olmalı...” (Kt2)

Katılımın teşviki: Katılımcılar demokrasiyle uyumlu bir anayasa için paydaşların katılımının teşvik edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: “Halkın siyasete ilgisi az, yani anayasa yapım sürecine olan ilgisi de az. Bu ilgiyi arttırmaya yönelik çaba gösterilebilir. Toplum fiili katılımdan kaçıyor, fiili katılım teşvik edilebilir.” (Kt14)

Farklılıkların kabul edilmesi: Katılımcılar demokrasilerde çoğunluğun karşısında azınlığın haklarının göz ardı edilemeyeceğini ve müzakereci anayasanın tüm farklılıkları içermesi gerektiğini dile getirmişlerdir: “Demokrasiye bizler çoğunluğun yönetimi dersek, otomatikman mezhep tercihi noktasında nüfusu az olanlar, ya de ne bileyim, Sünnilere karşı alevi olanlar. İşte Türkler karşısında ne bileyim, Çerkez olanlar. Bunlar ne olmuş oluyor? Otomatikman çoğunluk haklarını kaybetmiş oluyorlar...” (Kt7) “Müzakereci demokrasi çoğulculuk ve farklılıkların gözetilmesini gerektirir.” (Kt12)

Toplumsal müzakere: Katılımcılar anayasa yapım sürecinin toplumsal bir müzakere sürecinde yürütülmesi gerektiğini vurgulamıştır: “Burada hiyerarşik diyalog önemli, yatay tartışma da önemli. İnsanlar taleplerini üst kademelere iletebilmeli ama kendi ile aynı

katmanda bulunan kesimlerle de tartışabilmeli. Yurttaş kamu değil, yurttaş yurttaş tartışmasına imkân verilmeli. Yatay örgütlenmeler oluşmalı. Örnek: Urfa ile Edirne bir konuda tartışma yapabilmeli. Farklı inanç gruplarının, farklı kültür gruplarının birbiriyle konuşması demokrasi sürecini besler.” (Kt4)

Demokrasiye katkı: Katılımcılar müzakereci anayasanın tüm kesimleri kapsamı ve bir toplumsal uzlaşma olması nedeniyle demokratik kültürü canlandırdığını dile getirmişlerdir: *“Adaleti sağlamak için ifade özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, siyasi örgütlenme hakları, toplu siyasi örgütlenme olmasa da sosyal örgütlenme hakları, STK’lar sürece dâhil edilmeli ve bu gruplara adil yaklaşılmalıdır.” (Kt2)*

Toplumsal uzlaş: Katılımcılar oluşacak anayasanın toplumsal uzlaş zemininde ortaya çıkması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Anayasa dediğimiz şey bir toplumsal uzlaşma metnidir. O metnin de teknisyenlerle olmaması gerekir. Yani toplumun farklı kesimlerini sürece dahil edip onların arasında uzlaşma sağlamamız gerekiyor...” (Kt8)*

Hukukun üstünlüğü: Katılımcılar oluşturulacak anayasanın hukuka dayandırılması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Ayrıca kamu yöneticileri, yönetsel ve hukuksal eylemlerinde hesap verebilir ve etik anlayışı ön planda bulundurmaları gereklidir. Bu koşulun sağlanması için önleyici ve caydırıcı mekanizmaların oluşturulması önerilir” (Kt11)*

Devletin tarafsız olması: Katılımcılar devletin bir üst yapı görevi görerek tüm fikirlere çatı oluşturması ve tarafsız olması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Devlet burada üst bir yapı özelliği göstermeden, o şekilde bir fonksiyon icra etmeden, toplumun tüm kesimlerine (STK, meslek örgütleri, bireyler) kendisine denk bir şekilde davranarak” (Kt3)*

Şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması: Katılımcılar devletin anayasa yapım sürecini bilgileri ve süreci paylaşarak şeffaf ve hesap verebilir mekanizmalar çerçevesinde yürütmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Burada özellikle düşünce özgürlüğü bağlamında kamuoyu yönündeki tartışmaların milletle paylaşılması, şeffaf olması, kapalı gündemlerin olmaması*

kapalı kapılar ardında bir şeylerin bazı kesimlerle konuşulmaması, her şeyin bu anlamda şeffaf olması.” (Kt5)

Kamuoyunun hazırlanması: Katılımcılar müzakereci anayasa süreci için kamuoyunun süreç hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Artık konu kamuoyu oluşturulması meselesi” (Kt3) “Kamuoyunun müzakere sürecine uygun olması da önemli. Devlet, siyasal kamuoyunda, sosyal medyada, vb. resmi yollardan da tartışma ve müzakere başlığı ile (yeni anayasa başlığı ile) müzakere ortamı oluşturabilir” (Kt5)*

Tartışma ortamlarının oluşturulması: Katılımcılar devletin tarafların tartışmasına olanak sağlayacak demokratik bir ortam oluşturması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Devlet görüşlerin tartışılmasını sağlarsa, süreç demokratik bir süreçle uyumlu hale getirilebilir.” (Kt14)*

Eşitlik ilkesinin uygulanması: Katılımcılar her toplumsal gruba eşit biçimde söz hakkı verilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Türkiye kendisine özgü toplumsal farklılıkları bulunan bir toplum yapısında. Bu farklılıkların bir üst otorite olan devlet tarafından yönetilmesi ihtiyaç duyulan bir durum. Devlet farklılıkları yönetirken toplumun siyasal, sosyal, kültürel özelliklerini en üst düzeyde dikkate almalı. Devlet bu farklılıkları sürece dahil ederken hassasiyet göstermeli” (Kt15)*

Anayasa yapım sürecinin güvenceye alınması: Katılımcılar anayasa yapım sürecinde ülkenin demokratik atmosferine zarar vermeyecek ve ülkenin bütünlüğüne zarar vermeyecek biçimde gerçekleştirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“İnsanların anayasadaki tercihleri ileride o bireyin sorgulanmasına neden olmamalı. Bir kişi bir tercihte bulundu diye, o kişinin eğilimleri tespit edildi diye, kafasında ileride sorun yaşar mı, yaşamaz mı? Konusunda soru işareti oluşabilir” (Kt10)*

Anayasa yapım sürecinin sürece yayılması: Katılımcılar anayasa yapım sürecinin uzun süreli bir sürece yayılması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Anayasa yapılırken ince eleyip sık dokunmalı ve acele edilmemeli. Sürece yayılmalı. Bir anayasa 3-5 yılda yapılamaz, bir*

anayasanın yapılması zaman ister. Uzun sürsün, tartışmalar olsun ama sonuçta bir oydaşma-mutabakat olsun” (Kt4)

Halkın demokrasi duyarlılığı: Katılımcılar halkın müzakereci anayasa yapım süreçlerine dair farkındalığının geliştirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Devlet kurumlarının demokratik bir kültüre göre işlemesi gerekir. Bir süre sonra devletin kendisi demokrasi kültürünün bir parçası haline gelir. Ancak devletin bu şekilde sivilleşmesi de halkın demokratik duyarlılığı ile mümkün olabilir. Her demokrasi halk ile kurulur. Devletteki kültür de bunun bir yansımasıdır”* (Kt9)

Anayasanın toplumun değişen ihtiyaçlarına uyumlu hale getirilmesi: Katılımcılar oluşturulacak anayasanın toplumun ihtiyaçlarına uzun süreli olarak yanıt vermesi gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Günün getirdiği koşullara göre anayasanın içeriğinde değişiklikler de olacaktır. Dinamik değişiklik yaratan görüşler de olacaktır. Bu durum anayasa mahkemesi gibi yapılar tarafından incelenmektedir. Ayrıca bilim insanları uluslararası gelişmeleri takip etmektedir. Bu bilgiler de bilim insanları tarafından bir araya getirilir.”* (Kt3)

İletişim kanallarının açık tutulması: Katılımcılar müzakere sürecinin yönetilebilmesi ve katılımın sağlanması için iletişim kanallarından yararlanılması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Müzakere sürecinin etkili işleyebilmesi amacıyla gerekli kanalların açık olması sağlanırsa, taleplerin toplanması, uyumlulaştırılması ve sadeleştirilmesi sağlanır... ..”* (Kt12)

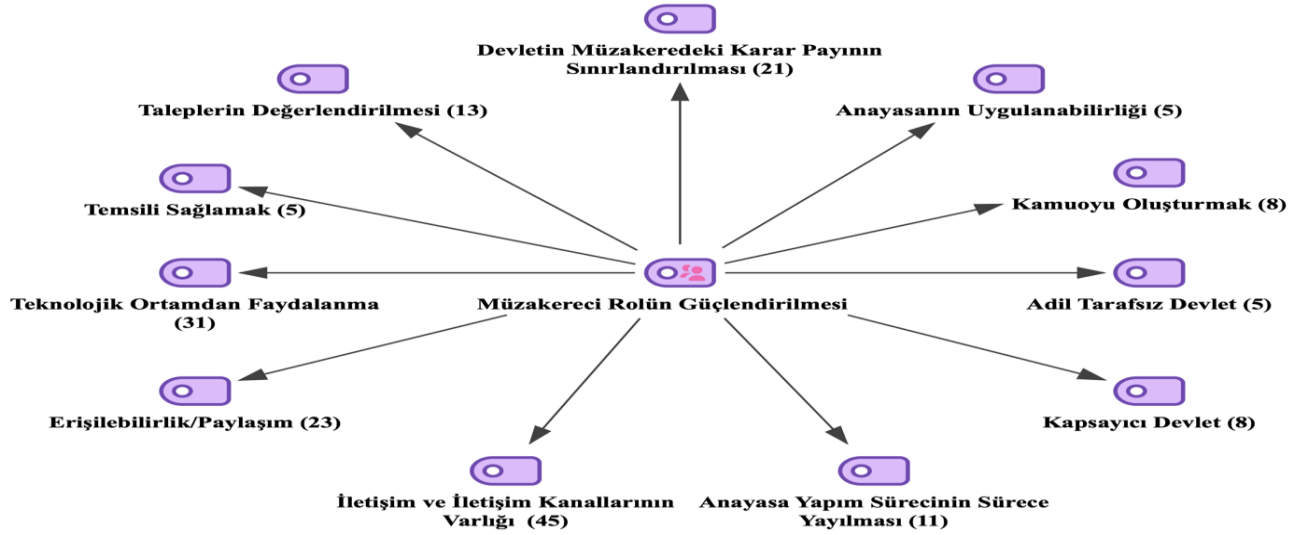
Tablo 3. Katılımcılara Göre Demokratik Değerlere Uyum

Kod Sistemi	Ünvan=Prof. Dr.	Ünvan=Doç. Dr.	Ünvan=Dr.	Ünvan=Uzman	TOPLAM
Demokratik Değerlerle Uyum					0
• Temsili Sağlamak	20	14	11	3	48
• Katılımın Teşviki	7	4	17	2	30
• Farklılıkların Kabul Edilmesi	11	8	4		23
• Toplumsal Müzakere	12	5	9	1	27
• Demokrasiye Katkı	9	2	7	1	19
• Toplumsal Uzlaşma	12	4	16	5	37
• Hukukun Üstünlüğü	1		3		4
• Devletin Tarafsız Olması	6	3		1	10
• Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğin Sağlanması	17	10	16	4	47
• Kamuoyunun Hazırlanması	3	1	1		5
• Tartışma Ortamlarının Oluşturulması	4	1	1	1	7
• Eşitlik İlkesinin Uygulanması	10		4		14
• Anayasa Yapım Sürecinin Güvenceye Alınması		3	9		12
• Anayasa Yapım Sürecinin Sürece Yayılması	3		3		6
• Halkın Demokrasi Duyarlılığı	3	1			4
• Anayasanın Toplumun Değişen İhtiyaçlarına Uyumlu Hale Getirilmesi	1	1	1		3
• İletişim Kanallarının Açık Tutulması	1	1			2
Σ TOPLAM	120	58	102	18	298

Demokratik Değerlerle Uyum teması katılımcılara göre incelenmiştir. Buna göre Prof. Dr.'lar temsili sağlamak (20 kodlama), şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması (17 kodlama) kodları; Doç. Dr.'lar temsili sağlamak (14 kodlama), şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması (10 kodlama) kodları; Dr.'lar katılımın teşviki (17 kodlama), toplumsal uzlaşma (16 kodlama), şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması (16 kodlama) kodları; Uzmanlar toplumsal uzlaşma (5 kodlama) ve şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması (4 kodlama) kodları üzerine yoğunlaşmıştır.

Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi Teması

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan “Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi” temasına ait 11 kod oluşturulmuştur. Bunlar; devletin müzakeredeki karar payının sınırlandırılması, anayasa yapım sürecinin sürece yayılması, anayasanın uygulanabilirliği, temsili sağlamak, kapsayıcı devlet, adil tarafsız devlet, kamuoyu oluşturmak, iletişim ve iletişim kanallarının varlığı, teknolojik ortamdan faydalanma, erişilebilirlik/paylaşım ve taleplerin değerlendirilmesidir.

Şekil 5. Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Devletin müzakeredeki karar payının sınırlandırılması: Katılımcılar devletin karar payının sınırlandırılmaması durumunda baskıcı bir anayasa yapım sürecinin ortaya çıkabileceğini dile getirmişlerdir: *“Darbe anayasasını eleştirip, sivil anayasaya söylemine rağmen, kendi isteklerimizi dikte etmek gibi bir durumun oluşmaması adına, devletin sadece tartışma zeminini hazırlaması, anayasa yapım sürecinde hangi yol haritasının izlenebileceği, hangi kurum-kuruluşların yer alacağına belirlemek esastır.”* (Kt3)

Anayasa yapım sürecinin sürece yayılması: Katılımcılar anayasanın uzun yıllar sürecek çalışmalarla ortaya konulması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Anayasa yapılırken ince eleyip sık dokunmalı ve acele edilmemeli. Sürece yayılmalı. Bir anayasa 3-5 yılda yapılamaz, bir anayasanın yapılması zaman ister. Uzun sürsün, tartışmalar olsun ama sonuçta bir oydaşma-mutabakat olsun.”* (Kt4)

Anayasanın uygulanabilirliği: Katılımcılar oluşturulacak anayasanın uygulanabilir olması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“mevcut anayasa Türkiye’de ne kadar uygulanıyor? Siz mevcut anayasayı uygulamıyorsanız, uygulanması konusunda sorunlar varsa, yani askerinin yaptığı bir anayasa, sivillerin yaptığı bir anayasa, yeni bir anayasa yapmışsınız ve o uygulanmayacaksa hiçbir anlamı yok...”* (Kt8)

Temsili sağlamak: Katılımcılar müzakereci rolün güçlendirilmesi için temsilin geniş kitlelere yayılması gerektiğini vurgulamışlardır: *“Toplumun farklı kesimlerinin o anayasayı hazırlayan, anayasa tartışmalarının daha somut yapıldığı grupta temsil edilmesini sağlamak...”* (Kt8)

Kapsayıcı devlet: Katılımcılar müzakereci anayasaya tüm paydaşların katılımının sağlanması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Devlet olabildiği ölçüde meşruluğunu arttırmak durumunda. Yani devlet 15-20 kişiyle anayasa yapıp bunu kabul ettirmemeli. Olabildiğince geniş kesimlerle tartışarak, bilgileri pekiştirerek yapması gerekiyor.”* (Kt3)

Adil tarafsız devlet: Katılımcılar devletin bir üst kurum olarak tüm paydaşlara karşı eşit ve tarafsız yaklaşması gerektiğini vurgulamıştır: *“Taraflar açısından var olan tarafsızlık algısını güçlendirecek veya sarsmayacak her türlü yöntem değerlendirmeye alınabilir. Bu yöntemin devlet tarafından dizayn edilmesi önemlidir. Devlet tarafsız bir aktör konumunda, toplumu tarafsızlığa inandırabilecek yegâne güç olarak karşımıza çıkmaktadır.”* (Kt16)

Kamuoyu oluşturmak: Katılımcılar kamuoyunun müzakereci anayasa sürecine hazırlanması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Şeffaflık sağlanması yukarıdaki süreçlere ilişkin verilerin kamuoyu ile hızlı, doğru ve etkin bir biçimde paylaşılması ile olanaklıdır.”* (Kt12)

İletişim ve iletişim kanallarının varlığı: Katılımcılar halkın müzakereci anayasa yapım sürecine katılacağı ve taleplerini ileteceği iletişim kaynaklarının aktif olması gerektiğini dile getirmişlerdir: *“Dijitallik önemli ama sadece dijitalle yaslanıp kalmamalı. Forumlar, katılımcı mekanizmalar, halk toplantıları, yurttaş panelleri, uzmanlarla yurttaşları bir araya getirmek, yurttaş forumları, kullanılabilir. Bunların dünyada örneklerini görüyoruz.”* (Kt4)

Teknolojik ortamdan faydalanma: Katılımcılar müzakereci anayasa için gerekli tartışma ortamının sağlanması konusunda dijital platformlarının kullanılabileceğini dile getirmişlerdir: *“Devlet, siyasal kamuoyunda, sosyal medyada, vb. resmi yollardan da tartışma ve müzakere*

başlığı ile (yeni anayasa başlığı ile) müzakere ortamı oluşturabilir. Bu anlamda devletin imkânları oldukça fazla.” (Kt5)

Erişilebilirlik/paylaşım: Katılımcılar müzakereci anayasa sürecinin tamamının paydaşların haberdar olabileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir: “Şeffaflık sağlanması yukarıdaki süreçlere ilişkin verilerin kamuoyu ile hızlı, doğru ve etkin bir biçimde paylaşılması ile olanaklıdır.” (Kt12)

Taleplerin değerlendirilmesi: Katılımcılar müzakereci rolün güçlenmesi için mevcut koşullar için gerekli tüm taleplerin değerlendirilerek ele alınması gerektiğini dile getirmişlerdir: “İnsanların talepleri görüşülmeli, konuşulmalı, değerlendirilmeli. Devlet burada kabul ettim veya kabul etmedim deme konumunda olmamalıdır.” (Kt1) “Ayrıca vatandaşların görüşlerini toplayarak, bu görüşleri pekiştirilmiş edebilir.” (Kt14)

Tablo 4. Katılımcılara Göre Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi

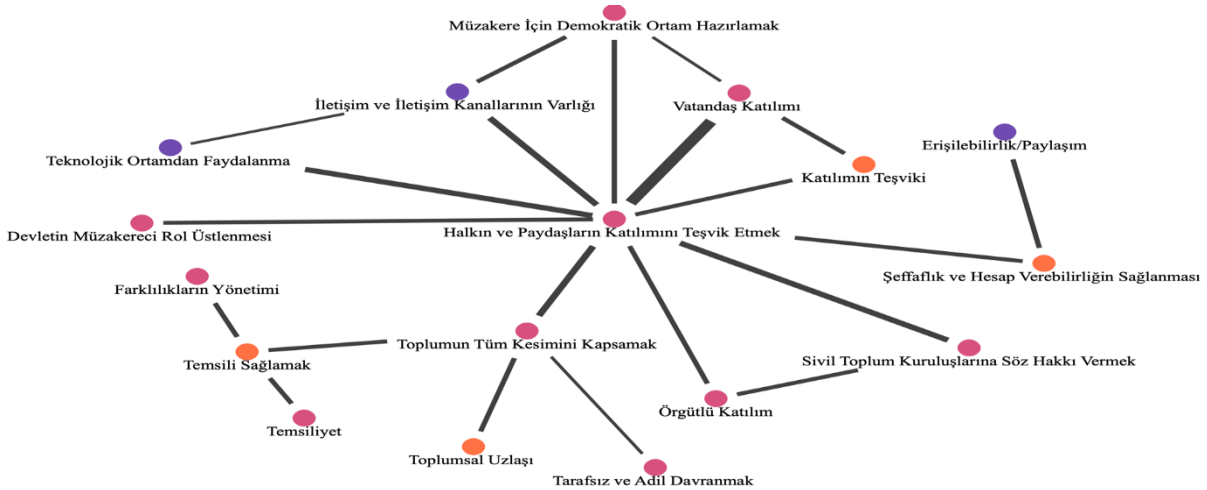
Kod Sistemi	Ünvan=Prof. Dr.	Ünvan=Doç. Dr.	Ünvan=Dr.	Ünvan=Uzman	TOPLAM
▼ Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi					0
• Devletin Müzakereci Karar Payının Sınırlanması	13	4	4		21
• Anayasa Yapım Sürecinin Sürece Yayılması	6		4	1	11
• Anayasanın Uygulanabilirliği	1		4		5
• Temsili Sağlamak	2	1	2		5
• Kapsayıcı Devlet	1	2	4	1	8
• Adil Tarafsız Devlet	2	1	1	1	5
• Kamuoyu Oluşturmak	3	4		1	8
• İletişim ve İletişim Kanallarının Varlığı	17	8	14	6	45
• Teknolojik Ortamdan Faydalanma	8	8	10	5	31
• Erişilebilirlik/Paylaşım	10	6	6	1	23
• Taleplerin Değerlendirilmesi	8	2	1	2	13
Σ TOPLAM	71	36	50	18	175

Müzakereci Rolün Güçlendirilmesi teması katılımcılara göre incelenmiştir. Buna göre katılımcılar; iletişim ve iletişim kanallarının varlığı (45 kodlama) ve teknolojik ortamdan faydalanma (31 kodlama) kodları; Prof. Dr.’lar ayrıca devletin müzakereci karar payının sınırlandırılması (13 kodlama) kodunda yoğunlaşmıştır.

Şekil 6. Kod Bulutu

Katılımcı ifadelerinin yoğunluğa göre dağılımı Şekil VI'de gösterilmektedir. Daha büyük puntolu olarak gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri gösterirken, daha küçük puntolu olan ifadeler, kodların daha az yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Şekil 7. Kod Haritası

Katılımcılar tarafından sıkça bahsedilen kodlar Şekil 7'de gösterilmiştir. Harita, kodlar arasındaki ilişkileri ve hangi kodların sıklıkla birlikte anıldığını göstermektedir. Çizgiler, birlikte anılan, daha sık bahsedilen kodların ilişkisini yansıtmak için daha geniş gösterilmiştir.

Buna göre halkın ve paydaşların katılımını teşvik etmek kodundan bahseden katılımcılar; aynı zamanda müzakere için demokratik ortam hazırlamak, iletişim ve iletişim kanallarının varlığı, teknolojik ortamdan faydalanma, devletin müzakereci rolü üstlenmesi, toplumun tüm kesimini kapsamak, örgütlü katılım, sivil toplum kuruluşlarına söz hakkı vermek, şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması, katılımın teşviki ve vatandaş katılımı kodlarından da bahsetmişlerdir.

TARTIŞMA

Araştırma verileri akademisyenlerin anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolü üzerine çeşitli görüşlere sahip olduğunu bizlere göstermiştir. Bu görüşler hangi aktörlerin sürece katılacağı ve bu aktörlerin süreçteki rol ve sorumlulukları, müzakereci yöntemle gerçekleştirilecek bir anayasa yapım sürecinde karşılaşılabilecek sorunlar, devletin müzakereci rolünün demokratik değerlerle uyumunun sağlanması ve son olarak devletin müzakereci rolünün güçlendirilmesiyle ilgili detaylar ortaya koymuştur.

Anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rol üstlenirken, süreçte yanında yer alması beklenen aktörler; siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar ve uzman-akademisyenler olarak sıralanmaktadır. Akademisyenlerin bir kısmına göre (5 katılımcı) meclis dışındaki siyasi partilerin anayasa yapım sürecine katılımı teşvik edilmelidir. Bununla birlikte hem ana muhalefet hem yavru muhalefetin anayasa yapım sürecine katılımı temsili artırır. Bu nedenle katılımcılar siyasi partileri sürecin vazgeçilmez bir aktörü olarak görmektedir. Ayrıca Türkiye’de devlet çoğunlukla iktidar olarak değerlendirildiğinden ve iktidarın da bir siyasi parti olması nedeniyle, anayasa yapım sürecinin siyasi partilerden ayrı düşünülmesi beklenmemektedir. Bu konuda geniş açıklamalara yer veren Kt5, iktidarın devlet yerine ikame edildiğini vurgularken, iktidarın bir siyasi parti örgütlenmesi olduğunu da ifade etmektedir. Kt 7, Kt 8, Kt 13, Kt 14, Kt 15 ve Kt 16 gibi katılımcıların geneli bu ifadeleri destekler biçimde görüşler ortaya koymuşlardır.

Katılımcılar tarafından oluşturulan kodlar yoğunlukla (devlet aktörü için tüm katılımcılar tarafından 21 kod oluşturulmuştur) devlet aktörü üzerine olmuştur. Katılımcılar anayasa yapım sürecinde devleti temel aktör olarak görmektedir. Bu nedenle devletin müzakereci rol üstlenirken aynı zamanda süreci başlatıcı aktör olması da beklenmektedir. Bununla birlikte, devlete çeşitli rol ve sorumluluklar atfedilmiştir. Bu sorumluluklar; farklı gruplar arasında denge sağlama, halkın ve paydaşların katılımını teşvik etme, STK'lara söz hakkı verme şeklinde sıralanabilir. Böylece devlet süreçte toplumun geniş kesimlerini kapsama görevini büyük ölçüde yerine getirmiş olacaktır.

Araştırma kapsamında görüşlerini alıntılar üzerinden açıklayan katılımcılara göre, devletin müzakereci süreci yürütme konusunda istekli olması gerekmektedir ve buna bağlı olarak, devletin kurumsal kolaylaştırıcı gücü bulunmaktadır. Ayrıca devlet ne kadar tarafsız olması gereken bir aktör olarak aransa da devletin sürece kaçınılmaz müdahalesi görülecektir. Bu nedenle devletin anayasa yapım sürecinde baskın aktör olduğunu söylemek mümkündür. Yine katılımcılara göre:

- Devletin müzakereci süreçteki kolaylaştırıcı rolü arttırılmalıdır.
- Çeşitli aktörlerin katılımı devlet tarafından desteklenmelidir.
- Devletin kapsayıcılığı toplumsal uzlaşmayı artırır.
- Devlet süreçte tarafların ilgisini arttırılmalıdır.
- Devletin verilerin güvenliğini sağlama sorumluluğu bulunmaktadır.

Katılımcılar anayasa yapım sürecinde müzakereci bir yöntem izlenecekse, örgütlü katılıma önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Hemen hemen her katılımcının değindiği sivil toplumun katılımı bu kuruluşların kapasitesiyle de ilişkilendirilmiştir. STK'lar devlet aktöründen sonra üzerinde en fazla durulan aktör olmuştur. Bu kategori için tüm katılımcılar tarafından 6 kod oluşturulmuştur. Katılımcılar, STK'ların toplumun her kesimine hitap etmesi gerektiğini vurgularken, STK'ların etki alanının vatandaştan daha fazla olduğu ifade edilmiştir.

Özellikle belli alanlara hitap eden kuruluşların temsiline önem verilmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Örneğin anayasada çevre ile ilgili yapılacak bir düzenlemeye bu alanda etkinliği ve bilgisi bulunan STK'ların katılımının desteklenmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Anayasa yapım sürecinde vatandaşın sürece katılımı tüm katılımcılar tarafından olması gereken şekilde ifade edilmiştir. Fakat nüfus fazlalığı ve insanların geniş alanlara yayılmış olması bu katılımın doğrudan gerçekleşmesini mümkün kılmamaktadır. Bu durumda vatandaşın sivil toplum aracılığı ile sürece katılımı teşvik edilmelidir görüşü yaygın olarak kabul görmüştür. Bu konuda onbir (11) katılımcı tarafından yirmidokuz (29) açıklama “örgütlü katılım” kodu üzerinden yapılmıştır ve vatandaşların STK'lar aracılığıyla sürece katılımının desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin vatandaşın sürece ilgisinin az olduğunu ifade eden 7 katılımcı, çeşitli yöntemlerle bu ilginin artırılabilirliğini ifade etmişlerdir. Vatandaşların sürece ilgisi haberler, kamu spotları, prime time ve bilgi toplantıları yoluyla artırılabilir. Böylece vatandaşın süreç hakkındaki bilgisi de artacaktır. Vatandaşın sosyal medya, internet, yerel mekanizmalar gibi çeşitli yöntemlerle sürece katılımı demokratik kültür üzerinde olumlu etki oluşturacaktır.

Katılımcılar tarafından süreçte görülmek istenen bir diğer aktör uzmanlar ve akademisyenler olmuştur. Akademisyenlerin gerçekleştirecekleri bilgilendirme toplantıları aracılığıyla mentörlük-rehberlik rolü üstlenmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, akademisyenler kamuoyu oluşturma gücüne sahiptir. Toplum akademisyenler tarafından gerçekleştirilecek bilgilendirme toplantılarına veya TV programlarına daha fazla ilgi gösterecektir.

Anayasa bir yönüyle teknik bir işittir. Bu nedenle anayasa yapım sürecinde akademisyenlerin teknik desteği aranmaktadır. Daha önceki uygulamalar hakkında bilgi sahibi olan akademisyenlerin bilgi birikimi anayasa yapım sürecine yansıtılmalıdır. Akademisyenler toplumu yönlendirme gücüne sahip, iyi uygulama örneklerini bilme potansiyeli bulunan, teknik

uzmanlık bilgisine sahip kişilerdir. Bunun bir sonucu olarak, anayasa yapım sürecinde akademisyenlere de bir aktör olarak yer verilmiştir.

Devlete ve siyasal parti, STK, vatandaş ile uzman ve akademisyenlere çeşitli roller yükleyen katılımcılar, konuyu Türkiye özelinde değerlendirirken, süreçte çeşitli güçlükler olduğunu dile getirmiştir. Bu sorunlar kısaca şöyle sıralanmaktadır:

- Katılım sorunu: Uzun süren anayasa yapım süreçleri demokratik katılımı zorlaştırabilir.
- Meşruiyet tartışması: Toplumsal uzlaşının olmadığı müzakereci bir anayasanın meşruiyeti tartışmalıdır.
- Sosyal sorunlar: Farklı grupların taleplerinin dikkate alınmaması şiddet, ilgisizlik gibi toplumsal sorunlara yol açabilir. Ayrıca toplumun her kesiminin sürece dahil olamaması nedeniyle sosyal dışlanma gibi problemler ortaya çıkabilir ve bu da süreci güçleştirecektir.
- İdeolojik sorunlar: İktidarın ideolojik yaklaşımı öteki grupların taleplerinin süreçte yer almasını güçleştirecektir. Bununla birlikte, ideolojik çeşitliliğin bulunduğu toplumlarda toplumsal uzlaşma sağlamak güç görünmektedir.
- Halk faktörü: Halkta ideal bir anayasa oluşamayacağı fikri bulunması süreci güçleştirmektedir. Ayrıca halkın bilgi eksikliği müzakereci anayasa yapım sürecini zorlaştırmaktadır.
- Taleplerin değerlendirilmesi sorunu: Geniş toplumlarda her talep anayasada yer bulamayabilir ve bu marjinal isteklerin sürecin dışında kalmasına neden olabilir.
- Kırmızı çizgiler: Anayasa yapım sürecinde kırmızı çizgilerin olması süreci zorlaştırmaktadır.
- Kavram karmaşası: Siyasi iktidar ve devletin anlam karmaşası sürecin adil olmasına ve tarafsızlığına zarar vermektedir. Diğer bir deyişle, Devletin müzakere sürecinde taraf olması tartışmalı bir durumdur.

Anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rol üstlenmesi sürecin ve devletin süreçteki eylemlerinin demokratik değerlerle uyumuyla ilişkilendirilmiştir. Öncelikle anayasanın toplumun değişen değerlerine uyumlu hale getirilmesi gerekliliği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Çünkü çağa uyum sağlayamayan bir anayasa toplumun ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlanacaktır. Çağımızın en yaygın değer sistemlerinden biri ise demokrasidir. Bu nedenle demokratik değerlerle uyum anayasa yapım sürecini güçlü kılacaktır. Nitekim, bu çıkarımımızı destekler nitelikte, katılımcılar tarafından demokratik değerlerle uyum teması altında 17 kapsamlı kod oluşturulmuştur. Bu kodlar ve katılımcıların ifadeleri incelendiğinde; anayasa yapım sürecinde toplumsal müzakere ve toplumsal uzlaşa büyük önem taşıdığı görülmektedir ve çeşitli toplantılar ile toplumsal müzakere gerçekleştirilerek toplumsal uzlaşa aranabilir. Katılımın teşvik edilmesi ve temsilin sağlanması da demokratik değerlerle uyumu güçlendiren konular olarak ifade edilmiştir. Bu yapılırken toplumun farklılıklarının da kabul edilmesi beklenmektedir. Özellikle Türkiye gibi dinsel, dilsel, kültürel, sosyal farklılıkları bulunan yönetim yapılarında farklılıkların kabulü ancak süreci demokratik değerlerle uyumlu hale getirebilir.

Anayasa yapım sürecinin öznesi her toplumda insandır. Birey ister seçilmiş temsilcileri, ister STK'lar, ister de bireysel olarak sürece katılsın, fikirlerinin güvenliğinden ve düşünce özgürlüğünden emin olabilmelidir. Bu nedenle hukukun üstünlüğü meselesine önem verilmelidir. Devlet vatandaşlarının düşünce ve ifade özgürlüğünü güvenceye alırsa ve devletin tarafsızlığı sağlanırsa süreç demokratik değerlerle uyumlu hale gelebilir. Ayrıca sürecin şeffaf ve hesap verebilir olması, kamuoyunun çeşitli kanallarla hazırlanması, tartışma ortamlarının devlet tarafından oluşturulması, halkın demokrasi duyarlılığının kamu spotları, TV ve dijital yayınlarla artırılması ve anayasa yapım sürecinin zamana yayılması demokratik değerlerle uyumu arttıracaktır.

Anayasa yapım sürecinde eşitlik ilkesinin uygulanması demokratik değerler için oldukça önemlidir. Fakat burada eşitlik ilkesinin nasıl uygulanacağı tartışması vardır. Farklılıkların oranlarına göre mi eşitlik? Yoksa her kesimin eşit sayıda kişiyle mi temsili? İşte katılımcılar bu konuda bir uzlaşma sağlayamamış, açık bir durumda sergilememişlerdir. Yine de katılımcıların uzlaştığı ve demokratik değerlerle uyumu arttıracak diğer hususlar; iletişim kanallarının açık tutulması, farklı gruplar arasında uzlaşmanın sağlanması, STK'ların sürece dâhil edilmesi ve katılımın çeşitli mekanizmalarla teşvik edilmesi şeklinde sıralanabilir.

Anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolünün güçlendirilmesi de oldukça önemli bir konudur. Katılımcıların devleti sürecin temel aktörü olarak kabul ettiğini söylemiştik. Türkiye'nin yönetim kültürü devlete-iktidara-yasama/yürütme erkine ayrı bir anlam yüklemektedir. Bu anlam çerçevesinde katılımcıların çoğunluğu, anayasa yapım sürecinde devletin müzakereci rolünün güçlendirilmesi gerektiği düşüncesiyle uyumlu kodlar oluşturmuştur. Yalnız Kt3 müzakereci rolün güçlendirilmemesi gerektiği konusunda görüşünü açık biçimde ifade etmiştir. Kalan katılımcılar, dahil oldukları kodlar ve açıklamalarla, devleti müzakerenin bir tarafı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca devlete yüklenen süreci başlatan aktör olma, veri güvenliğini sağlama, tarafsız olma, farklılıkları dengeli biçimde bir araya getirme gibi sorumlulukların süreci demokratik değerlerle uyumlu hale getireceği düşünülmektedir. Sürecin demokratik değerlerle uyumu ise devletin müzakereci rolünün güçlendirilmesinden geçmektedir. Bu bakış açısıyla bağlantılı olarak, katılımcılara göre devletin müzakereci karar payının sınırlandırılması devletin müzakereci rolünü güçlendirecektir. Devlete ortam hazırlayan bir aktör gibi bakan katılımcılara göre, devletin adil-tarafsız olması onun müzakereci rolünü güçlendiren bir diğer unsur olacaktır. Bu noktada halkın bilgilendirilmesi, kamuoyu oluşturmak, iletişim ve paylaşım kanallarının varlığı, bilgiye erişilebilirlik, sürecin yürütülmesinde şeffaf davranılması ve bunların tamamının teknolojiyle desteklenmesi oldukça önemlidir. Bununla birlikte, bir anayasanın değerini uygulanabilirliği

belirler diyebiliriz. Bu nedenle anayasa yapım sürecinin zamana yayılması ve anayasanın uygulanabilirliğinin olması devletin müzakereci rolünü güçlendirecek diğer unsurlar olarak sayılmaktadır. Anayasanın zamana yayılması kimi katılımcılar tarafından bir sorun kaynağı olarak görülse de, katılımcıların ekseriyeti (7 katılımcı) bu durumun sürecin demokratik değerlerle uyumunu arttıracığını ve devletin müzakereci rolünü güçlendireceğini düşünmektedir.

Devletin müzakereci rolünü güçlendiren diğer bir husus temsili sağlama ve katılımın teşviki hususlarıdır. Farklı grupların tartışma platformlarındaki, komisyonlardaki temsilini sağlamak ve onlarla iletişim kanallarını açmak; bunu yaparken kapsayıcı olmak devletin müzakereci rolünü güçlendirecektir. Türkiye gibi farklı toplulukların bulunduğu yönetimlerde toplumun taleplerine ve farklılıklarına hassasiyet göstermek oldukça önemlidir. Bu hassasiyet devletin kapsayıcılığını arttıracaktır.

Çalışma kapsamında katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar değerlendirildiğinde devletin süreçteki temel aktör olduğu ve devlete geniş roller tanımlanıp sorumluluklar addedildiği görülebilir. Tarafsız olmak, süreci kolaylaştırıcı olmak, süreci hazırlayıcı olmak, farklılıkları bir araya getirmek, kapsayıcı olmak, paydaşların katılımını ve geniş temsili sağlamak hem demokratik değerlerle uyumu sağlamak hem de müzakereci rolü güçlendirmek için devlete doğrudan yüklenmiş sorumluluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte kamuoyunun varlığı, iletişim kanalları, şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması yine hem demokratik değerlerle uyumu sağlamak hem de müzakereci rolü güçlendirmek için gerekli görülmüştür. Bu da çalışmanın katılım, temsil, tarafsızlık, şeffaflık, iletişim ve kamuoyuna fazlaca önem verdiğini göstermektedir. Yapılan araştırmalar müzakere uygulamalarında uzlaşmaya odaklanıldığını ortaya koymaktadır. Uzlaşmanın temelini de eşit temsil, katılım, tarafsızlık, şeffaflık ve hesap verebilirlik, iletişim oluşturmaktadır.

SONUÇ

Demokratik yönetimler çeşitli yöntemlerle yapılmış anayasalar vasıtasıyla yönetilmektedir. Bu yönetimin içerisinde en önemli bölümü ise kamunun yönetimi oluşturmaktadır. Kamu halk anlamıyla olan bağından ötürü anayasaların yapım sürecindeki en temel unsur olarak kabul edilebilir. Her ne şekilde yapılmış olursa olsun, anayasalar halkı ilgilendirmektedir. Bu nedenle anayasanın içeriği de yapım süreci de halktan-vatandaştan ayrı düşünülmemelidir. Tüm bunların yanında vatandaşları ilgilendiren idare süreçleri, vatandaşların sosyal ve siyasi hakları, vatandaşların temel hak ve özgürlükleri anayasa ile düzenlenmektedir. Bu da anayasayı “kamu yönetiminin büyük metni” şeklinde isimlendirmemize imkân vermektedir.

Türkiye’de kamu yönetiminin büyük metni anayasa 1982 yılında kabul edildi ve yürürlüğe girdi. Günümüze kadar 19 değişikliğe uğrayan anayasada pek çok madde çağın gereklerine ve demokratik değerlere uyumlu hale getirilmek üzere değiştirildi. Süreğen tartışmalara konu olan “kamu yönetiminin büyük metni” günümüzde de yeniden yapılma veya yenilenme üzerinden tartışılmaya devam etmektedir. Bu çalışma, söz konusu tartışmaları yeni bir anayasa yapım süreci üzerinden ele almıştır ve bu doğrultuda akademisyen görüşleri toplanmıştır.

Katılımcıların, yeni anayasa yapım sürecinde çeşitli aktörlerin sürece katılımına odaklandığı görülmüştür fakat bu aktörler içerisinde devlete ayrı bir önem verilmiştir. Katılımcılar siyasi partiler, STK’ler, vatandaş ve uzman ve akademisyenleri süreçteki aktörler arasında görmek istediğini ifade etse de en fazla kod ve alıntı devlet aktörü için oluşturulmuştur. Devletin çeşitli demokratik değerlerle uyumu ve müzakereci rolünü güçlendirmesi anayasa yapım sürecinin müzakereci yöntemle yürütülmesini mümkün kılacaktır. Bu nedenle devlete yüklenen rol ve sorumlulukların yerine getirilmesi devletin kurucu ilkelerinin korunmasıyla birlikte sürecinde şeffaflık, iletişim, erişilebilirlik, teknolojik imkânların varlığı, kamuoyu oluşturmak, toplulukların bilgilendirilmesi, verilerin güvenliğinin sağlanması, düşünce ve ifade özgürlüğü ve hukukun üstünlüğünün korunması yoluyla mümkün olacaktır. Demokratik değerlerin

korunması aynı zamanda devletin müzakereci rolünü güçlendirecektir. Buradaki temel tartışma konusu ise devletin müzakereci rolünün sınırlarının nerede başlayıp, nerede biteceği meselesidir. Devletin sınırları ve öteki aktörlerin rolleri üzerinden açıklanan müzakere süreci Türkiye'nin sosyal, kültürel, siyasal farklılıkları göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.

Türkiye etnik, dinsel, sosyal, kültürel, siyasal farklılıkları göz önüne alındığında özel bir yönetim modelidir. Bu modelin müzakereci yöntemle anayasa yapmasının çeşitli güçlükleri içerisinde barındırdığının farkında olunmalıdır. Devletin iktidar yerine ikame edilmesi, ideolojik çeşitlilik, geniş nüfus, devlete yüklenen anlam, sosyal farklılıklar ve marjinal grupların talepleri müzakere ortamlarının oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Bu güçlüklerle çeşitli çözüm önerileri ise demokratik değerlerle uyum kapsamında önerilmektedir. Yani şeffaflığın sağlanması, temsilin sağlanması, katılımın teşviki, devletin kapsayıcı olması, hukukun üstünlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğü, eşit temsil, iletişim kanallarının açık tutulması, anayasa yapım sürecinin zamana yayılması ve STK'ların sürece dâhil edilmesi demokratik değerlerle uyumu sağlayacağı gibi devletin müzakereci rol üstlenme kapasitesini de arttıracaktır. Özellikle halkın ve paydaşların sürece katılımının devlet tarafından teşvik edilmesine odaklanılması, bu süreçte katılım ve onunla bağlantılı temsilin önemini ortaya koymaktadır. Bu noktada vurgulanmalıdır ki Türkiye'de halk teorik anlamda katılım mekanizmalarına ve temsil imkânlarına sahiptir. Bu katılım mekanizmaları ve temsil kanallarının tercih edilme düzeyi ve kullanılabilirliği ise ayrı bir çalışma konusu olabilir.

Bu çalışmanın kamu yönetiminin büyük metni anayasanın yapım sürecine katkı sunması, bir fikir oluşturması ve anayasanın müzakereci yöntemle yapılması durumunda devletin rolünün nasıl değerlendirileceği üzerine bir model olması temenni edilmektedir. Şüphesiz anayasanın toplumun tüm kesimlerini içerisine alarak ve farklılıklara ve toplumun hassasiyetlerine saygı göstererek yapılması ortaya kapsayıcı ve toplum tarafından kabul gören meşru bir anayasa çıkaracaktır. Devletin bu süreçteki rolünün müdahale etmekten çok müzakere edici olması ise

yapılış itibariyle ortaya daha demokratik bir anayasa çıkaracaktır. Demokratik bir anayasa ise iyi işleyen bir kamu yönetimini mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, K. (2020). “TBMM'nin etkinliğine ilişkin tartışmalarda gözden kaçan odak: "Müzakere yöntemi”, Yasama Dergisi, (4): 87-106.
- Altınkök, S. (2015). “Müzakereci demokrasi ve uygulama yöntemi olarak “vatandaş jürileri” Yaklaşımı”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (6): 1-39.
- CED, Collins English Dictionary,
https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/negotiation#google_vignette.
- Çığrı, Ü. (2018). “Etik dışı müzakere taktikleri ve kültür: iki ülke karşılaştırması”, İş'te Davranış Dergisi, 3(2): 100-108.
- DGE, Demokratik Gelişim Enstitüsü, <https://www.democraticprogress.org>.
- Denhardt, J. V. & Denhardt, R. B. (2007). The New Public Service: Serving Not Steering, M.E. Sharpe, New York.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2000). “The new public service: serving rather than steering”, Public Administration Review, 60(6): 549-559.
- Dryzek, J. S. (2000). Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations, Oxford University Press, Oxford.
- Erkuş, A. (2009). “Çalışanların müzakere etiği algılamaları ve müzakere sürecindeki davranışlarına etkileri”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 16(1): 1-22.
- Habermas, J. (2021). Kamusalın Yapısal Dönüşümü (Çev.: Tanıl Bora & Mithat Sancar), İstanbul.

- Kızılgöl, Ö. (2012). “Denetim uygulamalarında müzakere kavramı ve denetçi ile müşteri firma yönetimi arasındaki müzakere süreci”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (17): 71-91.
- OALD, Oxford Advanced Learner's Dictionary, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/negotiation?q=negotiation>.
- Özeralli, N. (2015). “Müzakere sürecine bakış: türk yöneticileri ile nitel bir çalışma, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(24): 135-154.
- Öztürk, L. (2020). “Uluslararası müzakere süreçlerinde müzakerecinin önemi”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 75-90.
- Rawls, J. (2019), *Siyasal Liberalizm* (Çev.: Mehmet Fevzi Bilgin), İstanbul.
- Rhodes, R. A. W. (1996). “The new governance: governing without government”, *Political Studies*, 44(4): 652-667.
- Sitembölükbaşı, Ş. (2005). “Liberal demokrasinin çıkmazlarına çözüm olarak müzakereci Demokrasi”, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, (10): 139-162.
- TDK, Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Uluşahin, N (2011). “Kutuplaşmış bir siyasi sistemde anayasa yapmanın güçlükleri ve Türkiye’de yeni bir temel oydaşmaya ulaşmaya sağlayacak çözüm yolları”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 19-28.
- Üstakara, F. (2015). “Oydaşmaya yönelik halkla ilişkiler: halkla ilişkilerde rasyonel iletişim bağlamında müzakereye kuramsal bir bakış”, *Akademia*, 4(2): 142-150.